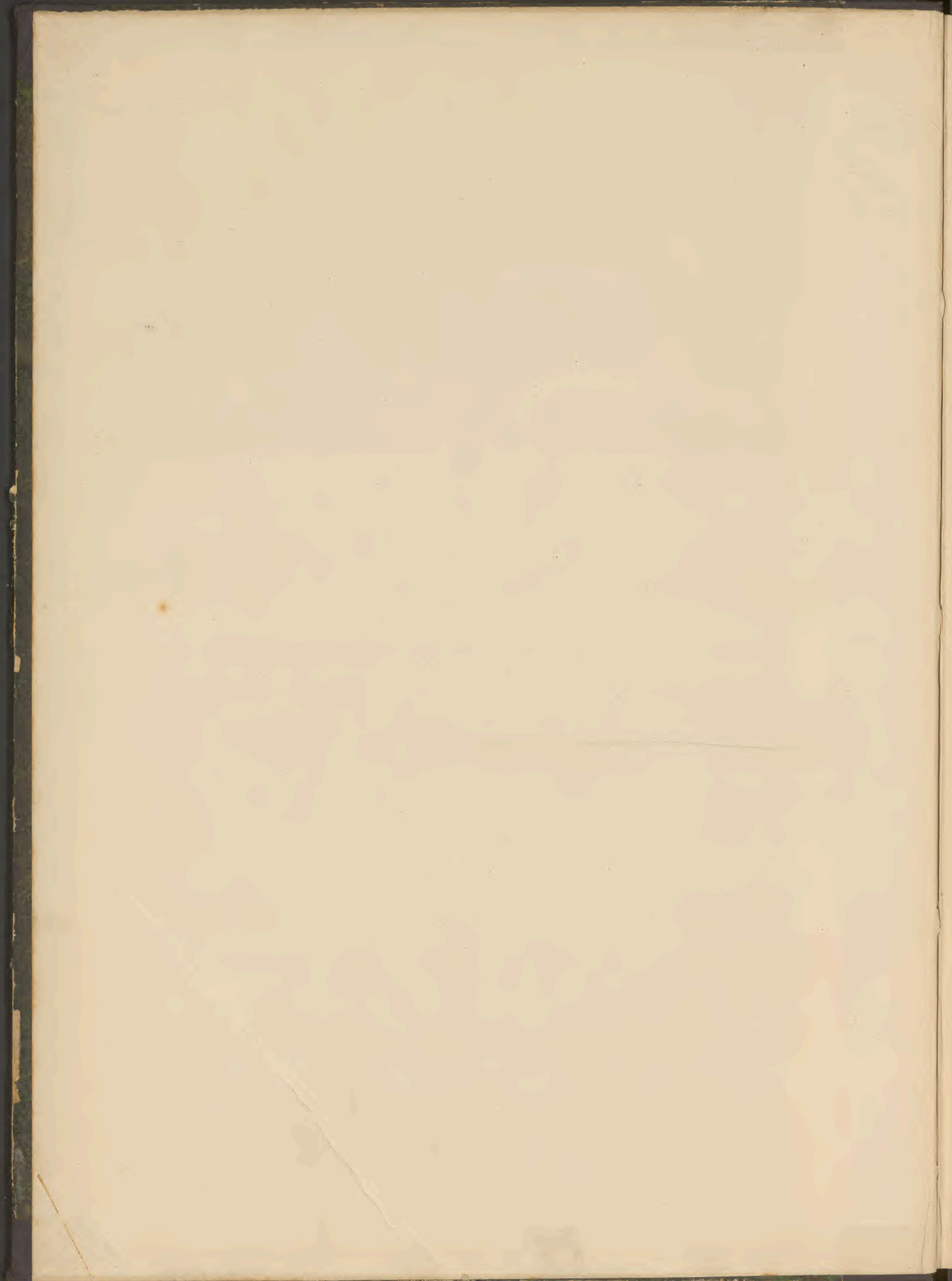
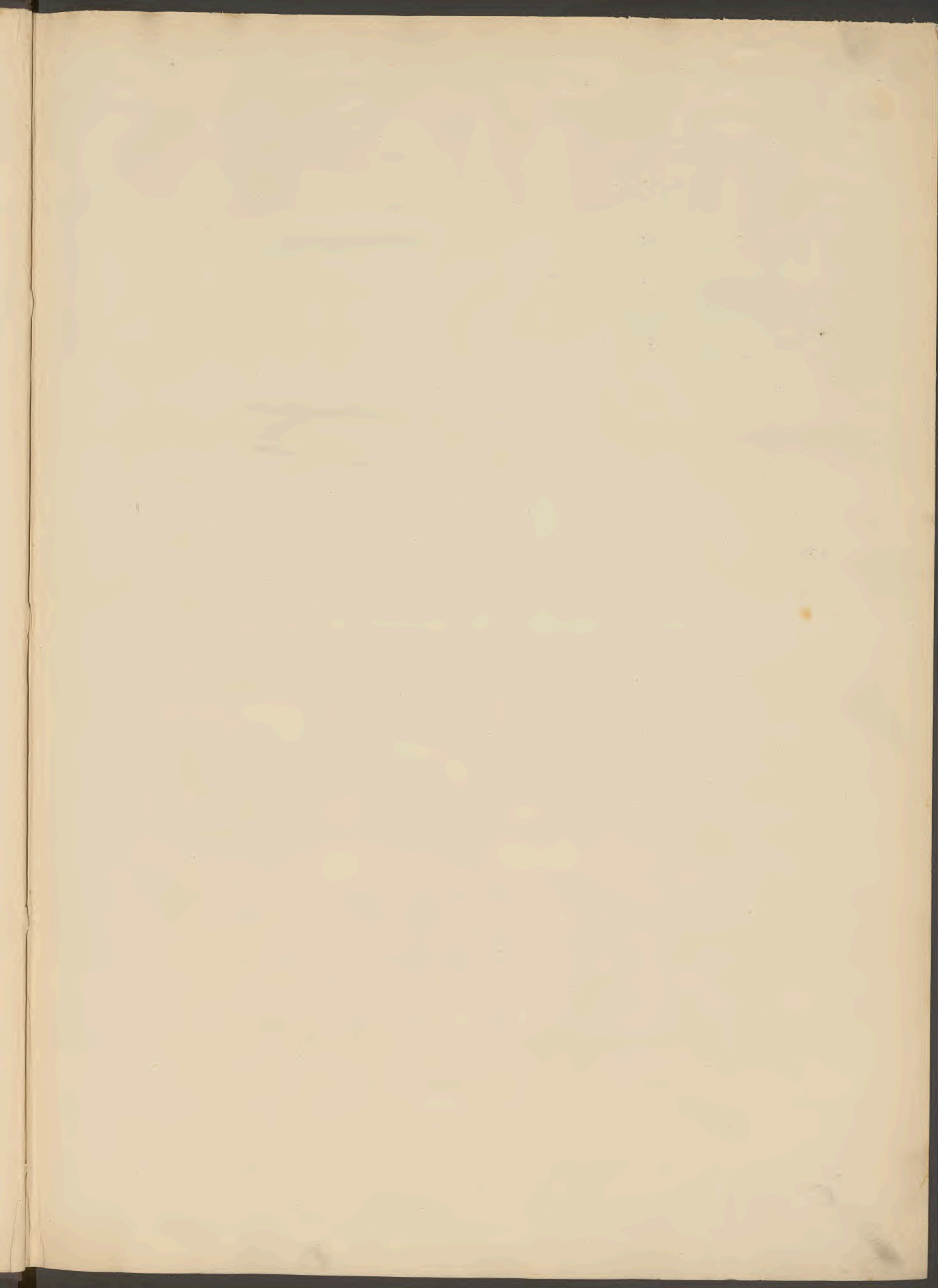
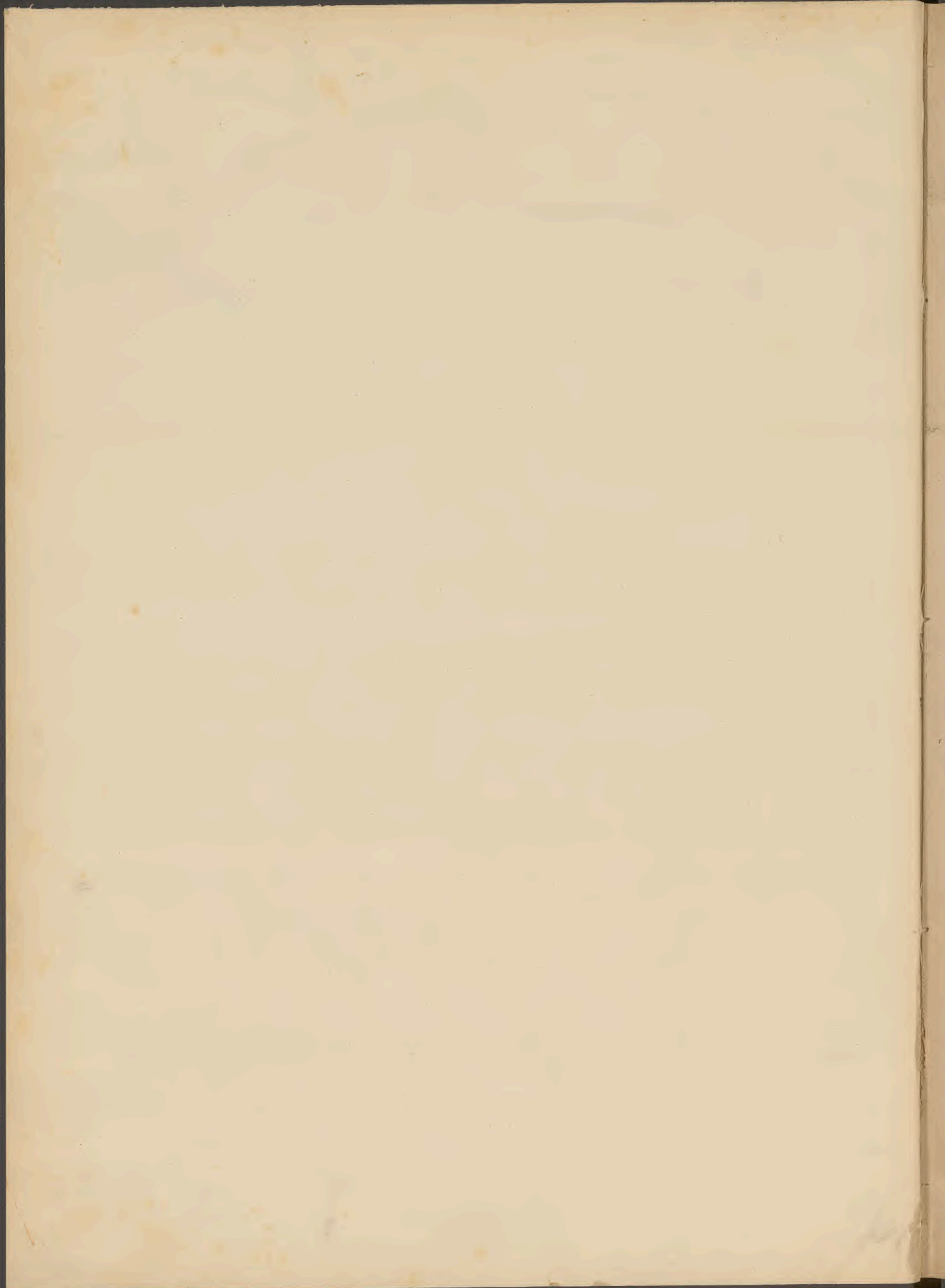

173

6 II. 2

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլ, կէս տարվանը 6 ռուբլ:
Առանձին համարները 7 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Մեր հասցեն. Тифлисъ. Редакция «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերէն):

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնները համար վճարում են
խաքանակը բառին 2 կոպէկ:

ՆԵՐԿԱՅ 1888 ԹԻՒՆ

„ՄՇԱԿ“

ԴՐԱԿԱՆԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԿԻՐ

Հրատարակվում է Թիֆլիսում, նոյն դիրքով և նոյն պրոպրիետարով: Մեր կը ստանանք սեփական
ՀԵՌԱՎԻՐՆԵՐ:

«ՄՇԱԿ» տարեկան գինը 10 ռուբլ է, վեց ամսվանը 6 ռուբլ:

Դրվել «ՄՇԱԿ» կարելի է և ՌԻԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բարձրագույն և Բարձրագույն փողոցների ան-

կիւնում, Թամաշիլի տանը):
Կայսերութեան ուրիշ քաղաքներէ «ՄՇԱԿ» գրվելու համար պէտք է դիմել հետևեալ հաս-
ցեով. ТИФЛИСЪ, Редакция газеты «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից. Tiflis, Rédaction du jour-
nal arménien «MSCHAK».

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇԵՐՈՒՆԻ

«ՄՇԱԿ» ներկայ համարը բաղկացած է ՄԷԿ
ԵՒ ԿԵՍ Թերթից:

ԲՈՎԱՆԳԱՌԻԹԻՒՆ

«Մշակ» տաւան և վեցերորդ տարին. — ՆԵՐԿԱՅ
ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Դաստիարակական անհրաժեշտ ճշ-
մարտութիւնը. Հայոց թարգման. Անդրկովկասի
արքունական դիւանիցները. Բաղրի Մարդասի-
րական ընկերութիւնը. Ներքին լուրեր. — ԱՐՏԱ-
ԲԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Թիւրքաց Հայաստան. Արտաքին
լուրեր. — ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. — ՀԵՌԱՎԻՐՆԵՐ. — ԲՈՐ-
ՍԱ. — ՖԵԼԵՏՈՆ.

«ՄՇԱԿ» ՏԱՍՆ ԵՒ ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻՆ

«Մշակ» մանկավարժական տաւան
և վեցերորդ տարին իր գոյութեան տաւան
հոգեւորական յետն շրջանը, կարող է դո-
հանալ իր անցած տաւան և հինգ տարվայ
գործունէութեան վրա և հանգիստ ոգով նայել և ապագայի վրա:
Հայերիս մէջ ամեն տեսակ հաստատու-
թիւններ երկար կեանք չեն ունենում: Հա-
յերը, առհասարակ, սիրում են միմիայն
նորութիւնը, ջերմ կերպով են կաշուում ա-
մեն նոր գործին, սակայն քիչ ժամանակից
յետոյ սառչում են դէպի գործը, փոքր առ
փոքր յետ են քաշվում նրանից, այնպէս որ
մեզանում փառաւոր կերպով սկսած գործը
մեծ մասամբ սկսում է փոքր առ փոքր
ընկնել և վերջը խափանվում է: Այդ դը-
րութեան մէջ են և մեր բոլոր ընկերու-
թիւնները, այդ վիճակին են ենթարկվել

ՖԵԼԵՏՈՆ

Նոր տարի. — Ընտանեկան շրջաններ. — Մի գը-
րական երեկոյ. — Հին յիշողութիւններ. — Գործնա-
կան մարդիկ և իրենց խառնուրդ. — Մի ժողով. — Ա-
ռաւօտները խմբագրատան մէջ. — Երկու կանայք.
— Էմիլիանի ճանապարհի աշակերտ. — Մի բաժա-
նորդ. — Յայտարարութիւնները հայոց լրագիրնե-
րում. — Լրագիր և թաղա ձուկ. — Բէկլամներ. —
Պետականական արամադրութիւն անցեալ տար-
վայ առիթով. — Յանկուլթիւններ նոր տարվայ
համար.

Նոր տարին եկաւ:
«Նոր տարի» նոր տարին, ասում են ամենքը մի-
մեկն և ամենքը հաւատացած են, որ նոր տա-
րին աւելի բաղդ ու աշխուժութիւն կը բերի, քան
թէ անցեալ տարին...
Եւ այդ պատճառով ամենքը աշխատում են ու-
րախանայ, կամ դոնէ ցոյց տալ թէ ուրախանում
են: Բայց այդ ուրախութիւնը ինձ թվում է
չինձու, արուեստական լար և դնում եմ ոչ
մի տեղ անկեղծ ուրախութիւն չեմ գտնում: Ա-
մեն տեղ, թէ ընտանեկան և թէ հասարակական
շրջաններում ժամանակը ձանձրացուցիչ, տաղա-
կալի է անցնում:

Հաւաքվում են մարդիկ՝ պարոններ և տիկնե-
ր մի մասնաւոր տան մէջ. — և չը դիտեն ինչ բա-
նի վրա խօսեն, ինչո՞ւ միմեանց դատողեցին: Խո-
սակցութեան նիւթ չը կայ. խօսակցութիւնը չէ
կապվում... Հաւաքվածները միմեանց մէջ ոչինչ
բարոյական կամ մտաւոր կապեր, համարաշխ չա-
նը չունեն. բոլորը իրար օտար են թէ մտքերով
թէ ձգտումներով: Եւ ինչո՞ւ միմեանց մէջ
տեսակ երեկոյթ... Հասակաւոր աղամարդիկ ա-
ռանձնաւոր են մի սենակում և սկսում են
թուղթ խաղալ, կանայք, օրիորդներ և երիտա-
սարդներ սկսում են այլ և այլ անմիտ խաղեր
խաղալ, յետոյ սկսում են պլանտի դաշնակցու-
թեանը պար դալ. — իսկ գիշերվայ ժամը երկուսին
բոլորը սկսում են ճոխ ընթրիք անել... Ընթրի-
քի ժամանակ դատաւարարված են լսելու անհամ
հանաքներ, անմիտ կենացներ, անկապ խօսակ-
ցութիւն, շատ անգամ ծագում են հիւրերի մի-
մեանց մէջ դժգոհութիւններ...

Եւ այդ բոլորի պատճառը՝ աննպատակ, անմիտ,
անբովանդակ կեանքն է...

— Հարկաւոր է վերջապէս կեանք մտցնել մեր
ընտանեկան շրջաններում, ասում էր ինձ նորե-
րումս իմ բարեկամներիցս մէկը:
— Ինչպէս...
— Փորձենք ժողովել, մի որ և է գործ սկսել:

Քին, որ «Մշակ» իրան երեք անձնական
օրգան չը համարելով իմացել է գրաւել
մեր հասարակութեան մէջ հասարակաց
օրգանի դերքը և այն էլ առաջադէմ կու-
սակցութեան օրգանի:
Իսկ առաջադիմութիւնը մշտական է,
յաւիտեական է, քանի որ գոյութիւն
կունենայ մարդկութիւնը: Ուրեմն այն օր-
գանը որ միշտ անկեղծ կերպով կը հետևի
անընդհատ առաջադիմութեանը, անկեղծ
կերպով կը ծառայի անընդհատ առաջա-
դիմութեան գործին, նա միշտ էլ կիմանայ
իր եղած դերքը պահպանել հասարակու-
թեան մէջ, երբէք չի ընկնի, չի իջնի իր
մի անգամ գրաւած մակերեսիցից:

Եւ, ընդհակառակն, նա միշտ կառաջա-
դիմի, կը գրաւի ամեն տարի աւելի և ա-
ւելի համակրողներ, աւելի էլ կընդաճակի
իր շրջանը՝ քանի որ ամեն տարի նրան
աւելի և աւելի կաշակցի նոյն իսկ հասա-
րակութեան մէջ գործող առաջադէմ կու-
սակցութիւնը, որ ինքն էլ հետզհետէ ա-
ւելի գիտակցական, աւելի ինքնաձանաչ կը
դառնայ:

Գ. Ա.

ՆԵՐԿԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍԽԱՐԱԿԱԿԱՆ ԱՆՀԵՐԲԵԼԻ ԶԵՄԱՐՏՈՒ-
ԹԻՒՆ

Եթէ մանկավարժութեան մէջ կան մի քանի
պահանջներ, որոնք համարվում են անհրաժեշտ
ճշմարտութիւններ, և որոնց առաջ պէտք է դրուի
խոնարհեցնել ամեն մի մանկավարժ, և ամեն մի
պարտական վարչութիւն, դրանից մէկն էլ այն է,
որ ծեծը անուայ մասն լինի առաւելագույն
միջոց և դաստիարակութեան մէջ, և նրանից
իր երեսը պէտք է դարձնի ամեն մի ուսուցիչ:
Այդ, կրկնում ենք, անհրաժեշտ ճշմարտութիւն է,
որի դէմ կասկածել անգամ անհրաժեշտ է այն մարդ-
կանց, որոնք յանձն են առնում դաստիարակու-
թեան գործը: Դա մանկավարժութեան մէջ, — ա-
ռանց երկմտութեան կարելի է ասել, — այնպիսի
ակսիոմա է, որի մասին խօսելը, որի մասին բա-
ցատրութիւններ տալը ինքն ըստ ինքեան շատ
հին երգ պէտք է համարվի: Բայց, տարաբաղա-
բար, մեր դպրոցական կեանքի մէջ կատարվող
երևոյթիւններ, մեր վարժապետներից շատերի ունե-
ցած տարտամ հասկացողութիւնները և այդ տար-
տամ հասկացողութիւնների չնորոգ դպրոցների
մէջ գործադրվող ծեծը՝ ստիպում է նորից վերա-

Հարկաւոր է որ մեր թէ արական և թէ իրական
տարրը ընտանեկան ժողովներում մի որ և է մը-
տաւոր նպատակ տեսնել...

— Լաւ, փորձենք...
* * *
Մի օր ժողովեցի տաւան մեր ամեն տեսակ գը-
րագէտ մարդկերանց... Կային և տիկնիւններ:
— Պարոններ և տիկնիւններ, սկսեց մէկը, հար-
կաւոր է մի որ և է բարոյական մտաւոր նպա-
տակ մտցնել մեր ընտանեկան շրջաններում հա-
ւաքվող հասարակութեան մէջ:
— Շատ լաւ, շատ լաւ, ձայն տուեցին ամենքը:
— Ուրեմն ինչ անենք:
— Եկե՛ք յօդուածներ գրենք, թարգմանութիւն-
ներ անենք, յետոյ դուցէ մեզ կաջողվի այդ բո-
լորը ամփոփել մի ամսագրի մէջ... մեզ մօտ այ-
ժմ մի ամսագրի կարիք է զգացվում...
— Շատ լաւ, բայց ծրուդ հաւաքվելը մշտա-
պէս Սրա կամ Նրա մօտ հաւաքվելով ծանր կը
լինի տան տիրոջ, կամ տան տիկնոջ համար:
— Իսկ ընթրիք կը լինի, հարցրեց մէկը...
Այդ հարցմունքին պատասխան չեղաւ... տի-
րեց կատարեալ լուռութիւն:
— Շատ լաւ, թղթուութիւն խնդրե՛ք ամսագրի
հրատարակելու, բայց փող կոյ, դուրսը կոյ, որ
մեր բոլոր յօդուածները վճարվեն, հարցրեց մի
ուրիշ:

Դառնալ այդ հին ճշմարտութեանը և նորից դի-
մել մեր մանկավարժ համարվողներին և ասել.
«Դուք վերցրէ՛ք, պարոն մանկավարժներ, այդ
մասնակար միջոցները, դուրս քնցե՛ք ձեր գոր-
ծունէութեան շրջանից ծեծը, իբրեւ անպայման
մասնակար մի սովորութիւն, և մի թողնէ՛ք, որ
դաստիարակութեան վեհ գործին անպատուութիւն
բերի այդ աղեղ սովորութիւնը, որը թէ կրթու-
թեան գործին է միաստու, թէ ձեզ է անպատ-
ուում և թէ ձեր ղեկավարութեան յանձնած սա-
ներին է փչացնում: Բաւական է, որքան հայ ե-
րեւան դողաց ճիւղոտների և քանոնների առաջ:
Եթէ սրանից տաւան տարի առաջ մեր դպրոցնե-
րում գործադրվող փաշա կան մի սարսափելի
շրջան էր կազմում մեր խալիֆայական դպրոցի
մէջ, հաւատացե՛ք, որ այժմեան դպրոցի համար,
որի ղեկավարողները ամեն օր երգվում են դի-
տութեան և մանկավարժութեան անունով, որի
մէջ գործողները առաւօտից մինչև երեկոյ խօ-
սում և ճոռնարանում են Դիստրիկտի, Պետա-
ւոցի, Ֆրեյլի, և այլաբան մանկավարժական
հակառակի քարոզած և պաշտպանած մտքերի և
դադափարների մասին, — այժմեան դպրոցի հա-
մար աւելի մեծ անպատուութիւն է նոյն իսկ
այն ծեծը և այն մարմնական պատիժը, որը կա-
տարվում է ոչ թէ դիտմամբ, այլ համբերու-
թիւնից դուրս գալով, որը կատարվում է
ոչ թէ փաշախայտով և ուղղիւմ, այլ նոյն իսկ
քանոնով:

Մեր հին խալիֆաները համոզված էին որ ա-
ռանց ծեծելու, որ առանց մարմնական խիստ
պատիժների ոչինչ չէ կարելի սովորեցնել, — և
նրանք հաւատարիմ էին իրանց դաւանած բնիկ-
բունքին. իսկ մեր նոր մանկավարժները համարե-
լով իրանց նոր մանկավարժութեան հետեւող, հա-
մարելով իրանց թշնամի հին դպրոցին, համարե-
լով իրանց կրթված, հաւատարիմ ծեծը գործին,
— շարունակում են համարել ծեծը իբրեւ դաստի-
արակութեան մի տարր: Այդպէս, ուրեմն, խօս-
քով դաւանել դաստիարակութեան լայն սկզբ-
բունքները, խօսելով արտայայտել ամենալայն
մանկավարժական դադափարներ, իսկ գործի ժա-
մանակ հակառակն անել, և շարունակել աշա-
կերտներին ծեծել, չորացնել, և ամեն տեսակ մի-
ջոցներով նրանց վախեցնել, մեր վարժապետ-
ների սովորական յատկանիշն է դարձել, այն
վարժապետների, որոնք սովորել են կարծել, թէ
ամեն մի դադափար, և ամեն մի միտք լաւ
է միայն իբրեւ դադափար և իբրեւ միտք, և պիտանի
չէ գործնական կեանքի մէջ, նպատակայարմար
չէ իրականութեան մէջ... Եւ այդ է ահա Պետ-

Կրկին տիրեց լուռութիւն:
Երկրորդ անգամ այլ ևս ոչ ոք չեկաւ և մեր
գրական երեկոյթներին ընակախոս պիւր
յուս: Դա եղաւ առաջին և վերջին երեկոյթ:

* * *
Մի ժամանակ, տաւան և հինգ տարի առաջ,
«Մշակ» խմբագրատան սենեակներում, յիշում եմ,
հաւաքվում էին բաղմամբ մարդիկ: Ամենքը խօ-
սում, վիճում, գրում, կարդում էին... Ոչ զբի զլուր
չէր անցնում յօդուածի համար փող պահանջել...
Մարդիկ իրանց պահանջ էին դրում մտաւոր
կեանքի. այն ժամանակ տիրում էր իր քաղա-
կան ու թիւնը:

Իսկ այժմ...
* * *
Քանի մի տարի սրանից առաջ ևս ուղեցի
թղթիկ ֆելիետոնիստի պաշտօնը «Մշակ» մէջ և
վճեցի իմ սեփական օրգան հիմնելու: Բայց որով-
հետեւ հայերէն լրագիրներ բաւական թուով կան,
վճեցի մի ամսագիր հիմնել:
Հաւաքեցի իմ տանը ծանոթներին մի բաւա-
կան մեծ շրջան, որոնք բոլորն էլ պատկանում
էին մեր ինտելիգենցիային: Բերեցին թէյ, սկսվե-
ցան խօսակցութիւններ:
Երբ որ յայտնեցի միտքս, բոլոր ներկայ
գտնվածները միաբերան պատասխանեցին ինձ.
«Գոյ՛ւմար անեն, որ կարողանաս մեզ օտոյից այս-

տալօցիի և Ֆրէդրիկ անունով երգիչը հայկական մանկավարժութեան առաջադիմութիւնը, որի ներկայացուցիչները նեղ ընկած տեղը իրանց իրաւունքն են համարում ասել թէ՛ հայ երեխան ուրիշ պայմաններ մէջ է գտնուում, և դրանց համար ծեծը հարկաւոր է:

Այլ պարոններ, հայ երեխայի վրէժն մի փաթաթէք ձեր պակասութիւնները. դուր մի աշխատէք ձեր անձնական յատկութիւնները և ձեր մանկավարժական թելադրութիւնները ֆիզիոլոգիական երեւոյթներով բացատրել: Այդ անաշտ փորձ է: Դաստիարակութեան այդ սխալ ընթացքը, որը աշակերտներին պահում է մշտական երկիւղի, սարսափի և ճնշման մէջ, արդէն իր դառն հետեւանքները ցոյց է տուել ամբողջ աշխարհում:— այդ սխալ ընթացքը մեր կրթութեան գործին բացի վնասից ոչինչ օգուտ չէ տուել և չի էլ տայ: Ուրեմն ինչու և ինչի համար, և ինչ նպատակով է շարունակուում այդ վնասակար և հակակրեւելի ընթացքը...

Խ. Մ.

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՈՆ

Տարին վերջանում է և ահա տարվայ այդ վերջին ամսվայ ընթացքում թիֆլիսի ամեն թատրոններում, կուրսներում և ուրիշ տեղերում տրվում են կոնցերտներ, կազմվում են պարահանդէսներ, օպերան իր կարգով շարունակվում է, մի խօսքով թիֆլիսի բազմապիսի և բազմազան հասարակութիւնների ինտելիգենտ ներկայացուցիչները ամեն միջոց գործ են դնում ուրախացնելու ժողովուրդը, մուսացնել տալու հասարակութեանը վերջապէս տարվայ ընթացքում նրա կրած տառապանքները, նիւթական նեղ դրութիւնը, որպէս զի գոնէ եկող 1888 թիւին թիֆլիսի հասարակութիւնը, մարդիկներին յատուկ անվերջանալի յուսով, դիմաւորէ նոր տարուս:

Սակայն, երբ ուստի հասարակութիւնը կարող է իր անաշտութիւնները, տառապանքները մոռացութեան տալ, ցրուել, լքելով քաղաքային թատրոնում օպերայի երգիչներին, երբ նոյն հասարակութեան մի ուրիշ մասը կարող է բանիկ թատրոնում Ֆորկատիի դրամատիական խմբի ներկայացումները տեսնել, վերջապէս վրացիները կարող են վերոյիշեալ թատրոնում վրաց լեզուով ներկայացումներ տալ, ուր պէտք է դնան խեղճ հայերը, որ գոնէ կարողանան ամբողջ տարվայ մէջ իրանց ունեցած հոգսերը և կրած նեղութիւնները մոռանալ, մի փոքր զուարճանալ,— ոչ մի տեղ թիֆլիսի մեր հայ հասարակութիւնը այս հանգամանքներում կարելի է նմանեցնել մի որը, չքաւոր և անտէր ընտանիքին, որը, նայելով իր չորսը կատարվող ուրախութիւններին, ստիպված է մութ, ողորմութիւն լինողը, որ գոնէ սովածութիւնից չը մեռնի: Եւ իրաւ, մենք, թողած բոլոր ուրախութիւնները, մուրում ենք, զէյթունների համար փողեր ենք հաւաքում:

Ահա 4—5 տարի է անցել մեր հայ թատրոնական խմբի գործունէութեան ոսկէ դար անուանված ժամանակից, և այդքան տարիների ընթացքում այլ ևս անկարելի եղաւ կազմակերպել մի

թատրոնական խումբ, որ գոնէ կազմակերպ տանէր հայ-թատրոնական գործը, գոնէ այնպէս, ինչպէս որ շարունակում էր այդ գործը պ. Չմէկեան իր խմբով իր 25 տարվայ գործունէութեան միջոցին: Այժմ մեր թատրոնատէր հասարակութեան մէջ, Կ. Պօլի հասունեան և հակահասունեան կուսակցութիւնների նման, կազմակերպվել է երկու կուսակցութիւն, որոնցից մէկը հայ թատրոնի գոյութիւնը ցնորք է համարում առանց Կ. Պօլի սկզբնաւորված դերասանների և դերասանուհիների, իսկ միւս կուսակցութիւնը հակառակ չէ պոլսեցի դերասաններին, բայց ասում է, թէ մեր հասարակութեան ոյժերից բարձր է պոլսեցի դերասաններին ուժիկ տալ, ուրեմն պէտք է այդ մտադրութիւնը բոլորովին գլխից հանել և թողնել, որ թատրոնական գործը առաջ դնայ մեր տեղական ոյժերով: Մեր յիշած կուսակցութիւնները առաջինի պատկանում են այնպիսի անձինք, որոնք երբեմն ղեկավարել են հայ թատրոնական գործը, դրեք ունեն հասարակութեան մէջ, և հայ թատրոնի այցելուների մեծ կոնտինգէնտը դրանք են կազմում, իսկ միւս կուսակցութեանը պատկանում է գլխավորապէս պ. Չմէկեան իր խմբով և հասարակութեան մի յայտնի մասը: Եւ ահա այդ երկու կուսակցութիւնները ջլատելով միմեանց ոյժերը, պատճառ են դառնում հայ թատրոնի կործանման:

Մեր կարծիքով, աւելի լոգիկաբար են դատում երկրորդ կուսակցութեան ներկայացուցիչները, ասելով առաջին կուսակցութեանը, թէ քանի որ դուք համ զիրք ունեք հասարակութեան մէջ, համ ազդեցութիւն ունեք, համ փող ունեք, բայց ձեռքերը ծալած նստած էք, և չէք կամենում զուլանել ցուցնել թատրոնական գործը սկսելու համար, գոնէ մեղ մի խանգարէք վերոյիշեալ գործը առաջ տանելու: Եւ ճշմարիտ, ինչ լոգիկա է ասել, թէ քանի որ պոլսեցի դերասաններ չը կան, չարժէ ունենալ հայոց թատրոն: Այդ մի և նոյնը կը լինէր, եթէ մի չքաւոր, աղքատ մարդ ասէր, թէ քանի որ ես այս ինչ հարուստի նման մի քանի ձով կերակուրներ չեմ կարող ուտել, որովհետեւ միջոց չունեմ, ուրեմն լաւ է քաղցած մեռնեմ...

«Մշակի» ներկայ համարի մէջ մեր ընթերցողները կը կարգան, որ մեր տաղանդաւոր դերասան պ. Աղամեան յունկարի վերջին գալու է թիֆլիս, և, երեխ, կը հաւաքէ իր չորսը մեր տեղական ոյժերը և կը սկսի ներկայացումներ տալ: Պ. Աղամեանի գալով թատրոնական երկու կուսակցութիւններն ևս կարող են իրանց բաւականացրած համարել, և ընդհանուր ոյժերով հաստատ հիմքի վրա դնել և առաջ տանել թատրոնական գործը: Զոյս ունեք, որ թէ պ. Աղամեան և թէ տեղական խումբը միմեանց զիջում ենք անելով, կը սկսեն համարալի գործը, և այդ համեմալութիւնը կը լինի մի հաստատ գրաւական, որ թէ գործը առաջ կը դնայ և թէ հասարակութիւնը կը սկսէ համակրել և նպաստել գործին:

Տ.

բան վճարել,—այն ժամանակ կաշխատակցենք. եթէ ոչ, մնաւ բարեւ:

Ներկայ գտնվածներին մէկը միայն յայտնվեցաւ ջերմ իղէալիստ...

—Պարոններ, ճառում էր նա, մենք պէտք է ոչ թէ փողի համար աշխատենք, այլ դադափարի համար, պէտք է բոլոր ձրիապէս գրենք, մինչև որ ամառը լաւ գնայ... Գուցէ ժամանակով կը կարողանանք վարձ էլ ստանալ մեր աշխատակցութեան համար: Բայց դեռ մեր անձնուէր աշխատանքով ոտքի կանգնեցնենք գործը,—այնուհետեւ կը տեսնենք: Մեղ համար այդ ամառը իր պէտք է լինի ոչ թէ փողի աղբիւր, այլ միայն անվարձ գրելը մեր պարտաւորութիւնն է: Բացի սրանից մեղանից իւրաքանչիւրը պէտք է յանձն առնի անվարձ այլ և այլ աշխատանքներ կատարել խմբագրատանը՝ հերթով պէտք է սրբագրութիւն անենք, ամեն մէկը պէտք է մի բաժին յանձն առնի և այլն...

—Ոչ, համաձայն չենք, պատասխանեցին ամենքը... Փող կը տաք,— կը գրենք, չէք տալ,— չենք գրի...

Եւ ամենքը դուրս դնացին:

Մնացին միայն երկուսով՝ ես և ջերմ իղէալիստը:

Հէնց որ բոլորը գնացին, ջերմ իղէալիստը դի-

մում է ինձ.

—Եւ թեղ մի բան էի ուզում հարցնել. ճշմարիտ որ և է գումար հանել, ամառը իր սկսելու համար... Ուղիղն ասեմ, թեղ եթէ ինձ փող կը վճարես, տողից այլքան, ես կաշխատակցեմ քո ամառըին:

Բերանս բաց մնացի:

Ամառըին, ի հարկէ, չափողվեց, կրկին մնացի «Մշակի» ֆելիետոնիստ, և առաւօտները խմբագրատանս եմ նստած ու հիւրերին եմ ընդունում:

Այլ, ընթերցող, չէք կարող երևակայել, որ քան հետաքրքիր են առաւօտները խմբագրատան մէջ: Ի՞նչ մարդիկ ասես չեն դալիս խմբագրատուն, և ինչ ասես՝ խնդրեցներով...

Չանդակի ձայն է լսվում, ծառան բաց է անում դուռը:

Մտնում են երկու կանայք, վրացիակ հարցնված:

—Ի՞նչ էք կամենում, հարցնում եմ ես:

—Խմբագրելը դժեւ էր:

—Ոչ, նա այստեղ չէ, ես նրա տեղն եմ, ինչ էք կամենում:

—Մարդ սովորացել է, սկսում է խօսել կա-

ԱՆԻՐԿՈՎԱԿԱՍԻ ԱՐԲՈՒՆԱԿԱՆ ԳԻՒՂԱՅԻՆԵՐԸ

Պետական կալուածները միջխտրութեան կարգադրութեամբ, ինչպէս յայտնի է, 1885 թականին մի առանձին խմբի ձեռքով նիւթեր հաւաքվեցան Անդրկովկասի արքունական գիւղացիների անտեսական դրութիւնը ուսումնասիրելու նպատակով: Այժմ արդէն այդ նիւթերից կազմվում են ժողովածուներ նոյն գիւղացիների կեցութեան ու դրութեան այս կամ այն ճիւղի վերաբերութեամբ, որոնք ընդհանրապէս ուշադրութեան արժանի աշխատութիւններ են: Այդպիսի աշխատութիւններից է Ս. Զելինսկու ուսերէն գիրքը, որը նորերումս լոյս տեսաւ, և կրում է «Անդրկովկասի արքունական գիւղացիների ցեղական կազմակերպութիւնը, կրօնը և ծագումը» վերնագիրը: Այդ գրքի հետաքրքիր բովանդակութեան հետ ծանօթացնել ընթերցողներին հարկաւոր ենք համարում:

Անդրկովկասում ապրում են երեսուցից աւելի ազգութիւններ և ցեղեր, որոնք տարբերվում են միմեանցից ինչպէս լեզուով, այնպէս և էթնոգրաֆիական առանձնայատկութիւններով: Ներկայումս Անդրկովկասի հինդ նահանգների ազգերը բաժանվում են երկու զիւսաւոր մասի, սպիտակ ցեղ, և մոնղոլական ցեղ: Սպիտակ ցեղին պատկանում են հնդկա-եւրոպական ընտանիքին պատկանող ազգերը. դրանցից են հետեւեալները՝ ռուսները, որոնք եկել են Անդրկովկաս գլխաւորապէս ներկայ դարում, և որոնց մեծամասնութիւնը կազմում են աղանդաւորները: Անդրկովկասում արքունական ուս գիւղերը թույլ 78 են. թէ այդ գիւղերում և թէ մի քանի գիւղերում ուրիշ ազգերի հետ խառն կերպով ապրող ուս արքունական գիւղացիները 44,531 հոգի են երկու սեռի: Սլավոնական ընտանիքին ուսների հետ միասին պատկանում են և Անդրկովկասում ապրող փոքրամիւլ լեհերը:

Գերմանական ընտանիքին էլ պատկանում են գերմանացի-գաղթականները, որոնց գալը սկսված է 1817 թիւից. դրանց թիւն է 4,943: Յոյները սկսել են բնակութիւն հաստատել Անդրկովկասում երեսուցական թվականներից, և այժմ արքունական գիւղացի յոյների թիւը հասնում է 17,027-ի:

Իրանական ցեղին պատկանողներից են թաթերը 88,852 հոգի, թաթիները, որոնք ապրում են 126 արքունի գիւղերում և որոնց թիւն է 29,617, թուրքերը, որոնք կազմում են մինչև 283 արքունական գիւղեր, և թույլ 58,299 հոգի են, և օսեթները, որոնց թիւն է 7,849: Ինչպէս այդ բոլոր ազգերը, այնպէս և հայերը պատկանում են հնդկա-եւրոպական ճիւղին: Անդրկովկասի հայերը բաժանվում են երեք զիւսաւոր կարգի. բնիկ հայեր, Պարսկաստանից գաղթած հայեր և թիւրքիսից գաղթած հայեր:

Արքունական հողի վրա ապրող հայ գիւղացիների թիւը 478,809 է: Երեսնի նահանգում հայ գիւղերի թիւը 333 է. Գանձակի նահանգում՝ 193, Թիֆլիսի նահանգում՝ 101, Բազուի նահանգում՝ 24: Հայերը ապրում են շատ տեղ խառն

նանցից մէկը, պիտի տանեք նրան Բազու, ամա փող չունենք, որ ժեղէնի դուրսի բիւլէթ վերցնենք. մէք բարութիւն արե՞ք ժեղէնի դուրսի մուֆթա բիւլէթ մեղ չնորհեցէք:

—Ուրեմն բիւլէթ վերցնենք ձեզ համար, ի՞նչ բաներ էք ասում:

—Լսիւ ինք, որ հրամանք մուֆթա բիւլէթ ունեք:

—Ի՞նչ անենք որ ունենք. բիւլէթ խմբագրութեան համար է և ոչ թէ օտարների համար...

Կրկին զանգակ, կրկին դուռը բացվում է և մտնում է մի պատասխանող երիտասարդ:

—Ի՞նչ էք կամենում:

—Ես լքմիւսնի ձեմարանի աշակերտ եմ.

—Ուսումը աւարտե՞լ էք:

—Ոչ.

—Ի՞նչ էք ուզում.

—Օրենքէք, հայ չունեմ ուսելու, պաշտօն տուցէք մեղ.

—Ազատ պաշտօն չունենք.

—Բաս փող տուցէք:

—Աւելորդ փող չունենք:

—Եւ ի՞նչ ազգի գործիչներ եք, եթէ չէք օգնում...

—Վհ, էլ եր պակաս. մենք ի՞նչ մեղաւոր ենք

ուրիշ ազգերի հետ ես:

Անդրկովկասում ապրում են արքունական հոգիների վրա նոյնպէս և հրէաներ՝ 4,467 հոգի, արաբներ՝ (գլխաւորապէս Շամախու և Գեօկչայի գաւառներում) թույլ 4,663 հոգի, ասորիներ՝ մինչև 1134 հոգի, գլխաւորապէս Երևանի և Էջմիածնի գաւառներում:

Անդրկովկասում ապրում են և Գարթվիկ աղ-գիւթեան պատկանողները, որոնք կրում են Վլադիմիրայի այն տեղերի անունները, ուր ապրում են. քարթվիկները կամ սոփրական անունով վերացիներ, ապրում են գլխաւորապէս Թիֆլիսի և Գուրթայի նահանգներում: Գրանցից են իմերետները, մենգրելները, զուրիացիները, թուշիները, խելուքները, վալախները, ուլանները, քարթվիկները, կախիթացիները, լազերը: Գարթվիկները Թիֆլիսի նահանգում կազմում են 586 հոգի, Գուրթայի նահանգում 496 հոգի, և բոլորը միասին 323,304 հոգի են երկու սեռի: Տիւրքերի և Գուրթի գաւառներում ապրում են կիտիներ, թույլ 1,876 հոգի, և ինգուշներ՝ թույլ 332 հոգի: Բացի դրանցից Անդրկովկասում ապրում են և այսպէս կոչված լեզգիներ, որոնք հայոց պատմութեան մէջ յայտնի են ալան անունով. դրանք մեծ մասամբ ապրում են Գուրթայի, Նուխու և Գեօղչայի գաւառներում, և դրանց թիւն է 51,853: Իրանց են պատկանում և ուղէացիները, որոնք մեծ մասամբ խօսում են հայերէն և շատ տեղ էլ հայացած են:

Մոնղոլական ցեղին պատկանում են թաթարները (թուրք), տաճիկները և մուղալները: Իրանց իրանց այժմ մուսուլման են անուանում իրանց լեզուով: Իրանք մեծ մասամբ կենտրոնացած են Բազուի, Գանձակի նահանգներում, Երևանի նահանգի հարաւային մասերում և Թիֆլիսի նահանգի Բորչալուի գաւառում: Իրանք կազմում են մինչև 1,443 արքունի գիւղեր, և թույլ 547,598 հոգի են երկու սեռի:

Կենցաղավարութեան կողմից Անդրկովկասի արքունական գիւղերը երկու զիւսաւոր մասի են բաժանվում, այն է նստակեցանք և թափառականներ (քեօլդուներ):

Անդրկովկասի արքունական գիւղացիները դաւանում են հետեւեալ կրօնները՝ քրիստոնէութիւն, մահմետականութիւն, թաւմուդականութիւն և եզիզների կրօնը:

Քրիստոնէական կրօնի ուղղափառ դաւանութեան պատկանողները՝ ռուս, յոյն, քարթվիկ (վրացի ազգութիւններից) և մի քանի ուրիշ ազգութիւններից թույլ 350,116 հոգի են: Իրանց մէջ են և մի քանի հարիւր հայեր (ի միջի որոց և ուղէացիները) որոնք այժմ դաւանում են ուղղափառութիւն: Լուսաւորչական դաւանութեան պատկանում են 467,619 հայեր, 5,064 ուղէացիներ և 75 բօշաներ: Հայ կաթօլիկների թիւն է 10,679. վրացի կաթօլիկների (?) թիւն է 1,934. հայ բողոքականների թիւն է 284: Գերմանացի բողոքականները թույլ 4,943 են: Ռուս-աղանդաւորները թույլ 34,099 են:

Մահմետական կրօնին պատկանողները, ինչպէս յայտնի է, երկու կարգի են բաժանվում. առաջինը՝

որ ձեմարանի մէջ ոչինչ չէք սովորել, որպէս զի կարողանայիք ապրուստ փաստակել: Փոխանակ փիլիսոփայութեան, տրամաբանութեան, գործնական և տեսական մանկավարժութեան ձեմարանում սովորելու, գնայիք կօչկակարութիւն, դերձակութիւն սովորելու, աւելի լաւ կը լինէր: Գոնէ հայ կաշխատէիք հիւսա և չէիք դիմի ուրիշների օգնութեանը:

Կրկին զանգակ:

Մտնում է մի պարոն, քաղցր ժպիտը երեսին, կարծես թէ մեր մօտիկ բարեկամը լինի:

—Ի՞նչ էք կամենում.

—Ձեր գաղտնի գրվել ենք ուղում.

—Ձեր ազգանունը և հասցէն.

—Խմբագրին յայտնի է մեր ազգանունը և հասցէն, տաս տարի է, որ «Մշակը» ստանում ենք:

—Ի՞նչ անենք, ամենքին միշտ չէիք կարող դարձեալ ասեցէք:

—Ձեր դափտարներում գրված կը լինի.

—Դարձեալ ասեցէք.

Պարոնը ասում է վերջապէս իր անունն ու ազգանունը և քաղաքի անունը, որտեղ ուղում է ստանալ թերթը և մի և նոյն ժամանակ հանում է հինգ բլբլի:

—Ներկեցէք, հիւսա ամբողջ տարվայ վճարը չենք

սունիտները 311,150 հոգի են, և երկրորդը՝ չի-
խաները՝ 471,761 հոգի: Թալիստանականութիւն
դաւանող հրէաների թիւն է 4,467, իսկ եղիւնիների
դաւանութեան պատկանող քուրդները թւով 8,808
հոգի են:

ԲԱԳՈՒԻ ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բագուի Մարդասիրական ընկերութեան խոր-
հուրդը հրատարակել է ընկերութեան վերջին
չրջանի դրժանեղութեան և վիճակի բաւական
մանրամասն հաշիւը, և գրանցել նա կատարել է
դէպի հասարակութիւնը ունեցած իր պարտաւո-
րութիւնները մէկը Այդ հաշիւը երեւում է, որ
1887 թվ. յունվարի 1-ին ընկերութիւնը ունեցել
է անմեքենայի մայր դուստր զուտ գրամով
37,823 ռուբլի 37 կոպէկ, և 45 հատ առաջին և
երկրորդ փոխառութեան խաղաղութներ 4,702
ռուբլի 50 կոպէկ արժողութեան: Աւելացնելով
դրա վրա ընկերութեան գրադարանը, չարժական
և անշարժ կայքերը, 1886 թվ. դարձուածական
գումարը և ուրիշ մի քանի աղբիւրներից ստա-
ցած եկամուտները, երեւում է, որ 1887 թվ.
յունվարի 1-ին ընկերութեան ամբողջ կարողու-
թիւնը հասնում էր 59,726 ռուբլի 67 կոպէկի:
1886 թվ. ընթացիկ ծախք ընկերութիւնը ունե-
ցել է 3,998 ռուբլի 56 կոպէկ: Ընկերութեան
տարեկան անդամների թիւը 1886 թվ. շատ
քիչ է եղել, այն է տասներեք, այնպէս որ ան-
դամակցական վճար ստացվել է 65 ռուբլի: Պէտք
է նկատել, որ ընկերութեան եկամուտների աղ-
բիւրները կազմում են անդամակցական վճարնե-
րը, անխփոխ անդամութեան վճարները, (անփո-
փոխ անդամների թիւը 1887 թվ. կանխի սկզբին
հասնում էր 296-ի) կտակած գումարներ, նուիրա-
տութիւնները և տոկոսները: Մարդասիրական ըն-
կերութիւնը ունի իր գրադարան-ընթերցարանը:
Գրադարանի մէջ ևս 1-ին յունվարի 1887 թվ.
կար 810 հատոր հայերէն գրքեր, 2,694 հատոր
ռուսերէն և օտար լեզուներով, ընդամենը 4,145
ռուբլի 50 կոպէկ արժողութեան: 1886 թվ. վեր-
ջերին գրադարան և ընթերցարանը ունեցել է
մինչև 100 բաժանորդ, իսկ պատահական այցե-
լուծներ իւրաքանչիւր ամիս եղել են միջին թւով
107 հոգի:—Թէ ինչն է պատճառը, որ գրադա-
րան—ընթերցարանը բաժանորդների և այցելու-
ների թիւի կողմից աճող չէ, այդ որոշել դժուար
է, բայց եթէ յիշատի դրա պատճառները ներքին
են, այսինքն գրադարան—ընթերցարանի աղքա-
տութիւնը և դանդաղան անյարմարութիւններն են,
այն ժամանակ չէ կարելի չը ցանկանալ, որ ըն-
կերութիւնը լուրջ ուշադրութիւն դարձնէր այդ
բանի վրա, որովհետեւ լաւ գրադարանը մեծ ծա-
ռայութիւն կարող է մատուցանել քաղաքի բնա-
կիւններին:

1886 թվականին ընկերութիւնը ունեցել է ութ
որդեգիրներ, որոնց տուել է 905 ռուբլի օժան-
դակութիւն միայն: Ինքն ըստ ինքեան հասկանա-
լի է, թէ այդ ինչ մի ճնշին օժանդակութիւն է,
եթէ յիշատի լինենք, որ որդեգիրներից շատերը
ուսանում են Պետերբուրգում, փարիզում, և այլ
այդպիսի տեղերում, ուր սպորուստը շատ թանկ

կարող տալ, միայն 5 ռուբլի կը տանք, իսկ
տարվայ վերջը մնացած 5 ռուբլին:

Դ՛ւաւ, նստեցէք մինչև որ անդորրադիրը կը
գրվի:

Մինչև որ անդորրադիրը գրվում է, այցելուս
դարձնալ դիմում է հետեւեալ հարցմունքով:

—Էս տարի «Մշակ» կը լինի ամիսօրեայ թէ
ոչ, ամբողջ ազգը ցանկանում է:

—Չեմ կարծում, եթէ ամենքը 10 ռուբլու տեղ
ձեզ պէս 5 ռուբլի վճարեն, դրա հետ էլ կունենանք
1,000 բաժանորդ միայն, հազիւ թէ լրացիրը
կարող է ամենօրեայ դառնալ:

—Հրամանք միթէ բաւական փող չունէք:

—Որտեղից:

—Այ, զէյթունցիների համար, օրինակ ասինք,
բաւական փող էք ստանում... «Մշակի» վրա դործ
դրեցէք էլի... Բով ինչ կասի... զաղէթն էլ ամեն-
օրեայ կը դառնայ...

—Շնորհակալ եմ խորհրդի համար:

—Ուզում եմ ձեր զաղէթն գրվել, մէկ էլ օրիպ-
լէնիա տպել ձեր «Մշակում», ասում է մի թիֆ-
լիսցի, մտնելով խմբագրատուն:

—Ձեր յայտարարութիւնը բաւական մեծ է,
ինչքան անգամ ուզում էք որ տպենք:

—Հարկւր անգամ, այսինքն ամբողջ տարի:

է: Տարեկան 150 ռուբլի տալ մի ուսանողի, որ
սպորում է փարիզում կամ Ժնէվում և կամ Պե-
տերբուրգում, կը նշանակէ հաստատ միջոց չը
տալ նրան իր ուսումը աւարտելու: Եւ իրա-
կանութեան մէջ այդպէս էլ լինում է: Այդ, ի
հարկէ, ցանկալի չէ. ընդհակառակը ցանկալի է,
որ ընկերութիւնը ունենար մի քանի լիակա-
տար օրդեգիրներ, որոնց միջոց տալով ի-
րանց ուսումը աւարտելու թէ մի չօշակիւի գործ
կատարած կը լինէր, և թէ նոյն իսկ իր բարոյա-
կան ոյժը կը մեծացնէր: Ուսանողներին օգնելու
խնդիրը այժմ այնքան ուշադրութեան արժանի
լինողի է, որ Մարդասիրական ընկերութիւնը լաւ
կանէր, եթէ իր գործունէութեան մի նշանաւոր
մասը ուղղէր դէպի այդ բանը:

Բացի Բագուի երկսեռ դպրոցներից, Մարդա-
սիրական ընկերութիւնը օժանդակութիւն է տուել
մի քանի հայոց դպրոցներին հետեւեալ տեղերում.
Խաչատուր, Քիլիվարում, Վարդաշէնում, Ամիրվա-
նում, Սուլթան-Նուրում, Ղուբայում, Նախիջևա-
նում և Ղանձակի ս. Թարգմանչաց վանքում (?):
Վճոված է օժանդակութիւն տալ նոյնպէս և Շա-
մախու օրիորդաց դպրոցին և Նուխու գաւառի
Բէյգեար-բեհնը գիւղի դպրոցին:

Յայտնի է, որ անցեալ տարի ընկերութեան
դպրոցի շինութեան մի մասը դո՛ւ գնաց հրդեհի.
դպրոցի համար նոր շինութիւն կառուցանելու
նպատակով Բագուում ընկերութիւնը հանգանա-
կութիւն է բացել, որի դուռը 1887 թվ. սկզ-
բին հասել է 12,510 ռուբլու, բայց տարալատդա-
բար կանխիկ ստացված է միմիայն 4,700 ռուբլի,
այդ գումարով կանոնաւոր դպրոց շինել չէ կա-
րելի, բայց, ի հարկէ, չէ կարելի և չունենալ
դպրոցի համար կանոնաւոր շինութիւն:

Թողնելով մի կողմ Մարդասիրական ընկերու-
թեան մի քանի երկրորդական գործերը, չենք կա-
րող ուշադրութեան չառնել ընկերութեան յարու-
ցած քաւոյզ չէ հարցը: Գեա. 1885 թվ. ընդհա-
նուր ժողովը վճռել է, որ ընկերութիւնը ունենայ
մի արժանաւոր քարոզիչ, որի պարտաւորութիւնը
լինի պատեղ գիւղերը և քաղաքները՝ քարոզելու
պարտաւորութեամբ: Այդ մի գեղեցիկ միտք է,
որը իրականացնելու համար աշխատել է և այժ-
ման խորհուրդը, նշանակելով քարոզչին տարե-
կան 400 ռուբլի ուճիկ:

Մեզ մնում է ցանկանալ, որ Մարդասիրական
ընկերութեան վարչութիւնը կրկնապատկէ իր
ջանքերը՝ շատացնելու ընկերութեան եկամուտնե-
րը, որպէս զի դո՛ւն գրանով կարելի լինի օգնու-
թիւն հասցնել մայրենի լեզուից զրկված գիւղերի
դպրոցներին, աղքատ ուսանողներին, և առհասա-
րակ բաղմատեսակ օգնութեան կարօտներին, ո-
րոնցով շատ հարուստ է մեր կենսը:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒԻՐԻՐ

ԿԱՐՍԻՑ մեզ գրում են: «Այսօր դեկտեմբերի
20 է և ձմեռը դեռ շատ մեղմ է անցնում, այն-
պէս որ դաշտային աշխատութիւնները դեռ ևս
շարունակվում են: Հարկւրաւոր բանւորներն էլ
ժայռերը վառօգով քանդում են՝ հեղեղից փչացած
խճուղին ուղղելու համար»:

- Դա կարժենայ 20 ռուբլի:
- Ինչպէս կարելի է. թանգ է....
- Հօ ուռւաց կամ վրաց դաղէթին աւելի կը
տաք:
- Դա ուրիշ է, պարոն... հայոց դաղէթին
յայտարարութեան համար 20 ռուբլի տալը Բով է
տեսել:
- Պակաս չենք կարող:
- «Մշակ» դաղէթը այստեղ է.
- Այո՛.
- Ուզում եմ գրվել, ինչքան վնասեցինք
խմբագրատունը, հազիւ դառնք:
- «Մշակի» ամեն համարում տպվում է մեր
աղբիւրը. դժուար էլ չէ գտնել, քանի որ խմբա-
գրատունը փոստատան կողքին է:
- Տարեկան քանի արժէ.
- Տաս ռուբլի.
- Թանգ է. պակաս չէք տալ.
- Չենք կարող. դաղէթը թաղա ձուկ հօ չէ.
- Ուրիշները օխտը մանէթով են տալիս:
- Ձը գիտեմ, շատ կարելի է. այն ուրիշների
մօտ դնացէք:
- Վերջտպէս ժամը երկուսին խմբագրատունը
փակվում է և մենք բոլորս, խմբագրատան ան-

ԿԱՐՍԻՑ մեր թղթակիցը հաղորդում է մեզ որ
այդտեղի քաղաքային բժիշկ, պ. Մէլի-Փարսա-
դանով ամեն օր ձրիապէս ընդունում է հիւանդ-
ներին պօլիցիայի սենեակներից մինում:

Մեզ գրում են ԳԻՐԻՆՍԻՑ հետեւեալը: «Ինչպէս
յայտնի է ձեր լրագրի ընթերցողներին, տեղիս
Ամենատուր-Փրկիչ եկեղեցու երեցփոխան Առա-
քել Բարայանց վախճանվեցաւ նոյեմբերի 13-ին,
սակայն մինչև այժմ նրա փոխարէն նոր երեցփո-
խան դեռ ևս ընտրված չէ: Եկեղեցու հաշիւները
խառն են մնացել, քանի որ հանգուցեալը մեռաւ
առանց վերջացնելու հաշիւները: Այժմ հարկաւոր
է եկեղեցու համար մի արիւնջան և անշահասէր
երեցփոխ, որ ոչ թէ միայն իր աշխատութեամբ
կարողանար կարգի բերել հաշիւները, բայց և ու-
շադրութիւն դարձնէր ուսումնարանի նիւթական
անապատով դրութեան վրա: Հանգուցեալ երեց-
փոխը անցեալ տարվայ ընթացքում ոչ մի կօ-
պէկ տուած չէ դպրոցին»:

Մեզ ուղարկված է հետեւեալ նկատողութիւնը
տպագրելու համար: «Ինչպէս յայտնի է Ներսի-
սեան դպրոցի աշակերտների մեծ մասը գաւառ-
ներից եկած չքաւոր ընտանիքի գաւակներն են,
որոնք ծնողներից ոչ մի օգնութիւն չը սպասելով,
իրանց յոյսը դնում են դպրոցից ստացած թոշա-
կի վրա, կամ եթէ այդ չէ աջողութիւն, այն ժամա-
նակ դիմում են ընկերոջ կամ բարերարի օգնու-
թեանը: Այդպիսիները գալով Թիֆլիս վարձում
են մի խոնաւ սենեակ և չորս հինգ աշակերտ
միասին ապրում Թողնելով այն, որ շատ անգամ
քաղցած փորով են անցկացնում օրերը և հա-
զար ու մի տեսակ ներութիւն են կրում մեր այդ
ապագայ ուսուցիչները, հոգեւորականները, Ներսի-
սեան դպրոցը այս տարի իր նոր կարգադրու-
թեամբ այդ խեղճերի վրա մի նոր հոգս էլ է ա-
ւելացրել: Նախորդ տարիները ամեն մի երթեկեկ
աշակերտ երեկոներն էլ կարող էր գնալ դպրոցը
և իր յաջորդ օրվայ դասերը այնտեղ պատրաս-
տել, որով մասամբ օգնում էր իր սուղ միջոց-
ներին, չը վճարելով տանտիրոջը դիշերը նաւթի
և ձմեռ. ժամանակ սենեակը տաքացնելու համար
փայտի փողը և շատ անգամ էլ հարկաւոր դա-
սաղքերը չունենալով, գիշերօթիկ աշակերտների
գրքերիցն էր օգտվում, և իր սենեակը վերադառ-
նում էր միայն քնելու: Իսկ այս տարի նոր կար-
գադրութեան չնորսով այդ իրաւունքը աշակերտ-
ներից վերցված է և երթեկեկ այլ ևս իրաւունք
չունի դպրոց յաճախել, ուրեմն խեղճ աշակերտի
վրին ծանր բեռի վրա մի ուրիշ բեռն աւելացաւ.
թող հիմա իւրաքանչիւր աշակերտ իր մասին մը-
տածէ, կամ գիշերը այս ձմեռ. ժամանակ մութ և
ցուրտ սենեակում նստի, իր դասերը պատրաստէ,
ոչինչ գրքեր չունենալով: Զարմանալի կարգա-
դրութիւն:

Մահաեսի Գրիգոր Սամարցեանցից ստացանք 10
ռուբլի, որպէս զի այդ փողով ուղարկենք «Մշա-
կի» մի տարեկան օրինակ նրա անունից Նոր-
Նախիջևանի մօտ գտնվող Սուրբ-Խաչ վանքի ու-
սումնարանին:

Մահաեսի Գրիգոր Սամարցեանցից ստացանք 10
ռուբլի, որպէս զի այդ փողով ուղարկենք «Մշա-
կի» մի տարեկան օրինակ նրա անունից Նոր-
Նախիջևանի մօտ գտնվող Սուրբ-Խաչ վանքի ու-
սումնարանին:

Համեսի, տուն ենք գնում, յօդանոց գլխաւորա-
պէս հիւրերի հետ ապարդիւն խօսելուց:

Տարին վերջանում է և նոր տարի է սկսվում:

Ամենքը ինչ ասեալ ընկալման են անում: Վաճա-
ռականից սկսած մինչև խմբագիրները ամենքը
ընկալման են անում մարդկանց գրաւելու հա-
մար:

Ի հարկէ մեր ընկալմանը աւելի անշնորհ են,
քան թէ ամերիկական ընկալմանը, բայց ինչ և
իցն է րէ կլաւ մենք ր սովորական բան են դառ-
նում և մեզ մօտ:

Մեր խմբագիրների ընկալմանը, նոր տարվայ
համար բաժանորդներ գրաւելու նպատակով գը-
լխաւորապէս նրա վրա են կայանում, որ մի լրա-
գրի խմբագիրը աշխատում է միւս լրագրիւնների
խմբագիրների անձնական յարգը հասարակու-
թեան աչքում կոտորելու:

Գեղեցիկ միջոց....

Մենք այդ շնորհը չունենալով, վերջացնում
ենք մեր տարին առանց ընկալմանի, պարզ կեր-
պով «հնորհաւոր նոր տարի» ասելով մեր հասա-
րակութեանը և ամբողջ սրտից ցանկանալով որ
նոր տարին այնքան ծանր, ծանծարագացիչ, տաղ-

Ներսիսեան դպրոցի տեսուչ, Սարգիս քահանայ
Բէզմադարեանցից ստացանք 12 ռուբլի 40 կօ-
պէկ, որ հաւաքել են իրանց մէջ Ներսիսեան
դպրոցի 4-օրը դաստան աշակերտները յօգուտ
Ձէյթունի հրկիզեալների և իրանց դաստիարակ
պ. Չորաբեանի ձեռքով յանձնեցին տեսչին, մեր
խմբագրութեանը հասցնելու համար: Անցեալ
139 ռուբլու հետ կունենանք մեր խմբագրու-
թեան մէջ 151 ռուբլի 40 կօպէկ:

Ստացանք Պետերբուրգից, մի հայ պարոնից 10
ռուբլի յօգուտ Ձէյթունի հրկիզեալների: Եղած
151 ռ. 40 կ. գումարի հետ ունենք այժմ խմբա-
գրատանը 161 ռ. 40 կօպ. յօգուտ զէյթունցի-
ներին:

ՂՈՒԲԱՅԻՑ մեզ գրում են դեկտեմբերի 26-ից
հետեւեալը: «Վերջապէս ձին եկաւ մեր քաղա-
քում և ծածկից նրան սպիտակ սաւանոնի ժողո-
վուրդը ուրախ է և հաւատացած է այժմ որ հա-
ցի թանգութիւն չի լինի և ցորենի հունձը բարե-
բեր կը լինի»:

Մեզ գրում են Ղուբայից, որ քանի մի օր է որ
այդտեղ եկել է Թիֆլիսից աստիճանաւոր պ. Մէլի-
քով և սկսել է արդէն լեզվալիւս Ղուբայի գաւա-
ռական վարչութեան մէջ:

Լուսն ենք, որ մեր դերասան պ. Աղամեան
մտադիր է այս ամիս վերջերին Օղեսայից Թիֆ-
լիս վերադառնալ: Հաւանականաբար պ. Աղա-
մեան այստեղ մի քանի հայերէն ներկայացումներ
կը տալ:

Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան
հաշուով շուտով պէտք է հրատարակվի վրացերէն
լեզուով մի գիրք՝ խաղողի որթը աճեցնելու մա-
սին, որը կազմել է Ժողովրդի և Ժողովրդական
դպրոցների համար ընկերութեան անդամ պ. Մի-
նամձղվարով:

Պ. Եագոր Խուդադեանց ուղարկելով մեզ 10
ռուբլի, խնդրում է 1888 թվ. «Մշակի» մի օրի-
նակ ուղարկել Շուշալէի հայոց դպրոցին:

Ստացանք յօգուտ Ձէյթունի հրկիզեալների՝ 1)
Շուշալէից 23 ռուբլի, որ հանդեսակել են ի-
րանց մէջ Շուշալէի հայոց երկսեռ դպրոցների
աշակերտները, և աշակերտահիւները, ուսուցչա-
կան խումբը և հոգաբարձուները: 2) Պ. Եագոր
Խուդադեանց 5 ռուբլի և 3) պ. Յ. Ստեփա-
նեանի ձեռքով 30 ռուբլի, որ հանդեսակել են
իրանց մէջ Թիֆլիսում Միքայէլ Սաֆարեանցի
ծխախոտի գործարանի բանւորները: Այժմ
խմբագրատանը եղած նախկին 161 ռուբլի 40
կօպէկի հետ միասին, կը լինի 219 ռ. 40 կօպ:

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են, որ յօգուտ զէյթուն-
ցիների այնտեղ երկու օրում հաւաքվեցաւ 2,300
ռուբլի և հանգանակութիւնը դեռ էլ չարժեանկ-
վում է:

տկալի, անմիտ, աննպատ, նիւթապաշտ, դա-
տարի չը լինի, որքան դատարի, անմիտ, նիւթա-
պաշտ և տաղակալի էր հանգուցեալ 1887 թիւը:

Գուցէ ընթերցողը սպասում էր ինձանից նոր
տարվայ համար մի ուրախ, գուարթ, ծիծաղա-
յարժ ֆելիետոն,—իսկ ես նրան ներկայացնում
եմ մի տխուր, յուսահատական պէս մի միսա-
կան ֆելիետոն, որ բոլորովին յարմար չէ նոր
տարվայ ուրախ տօնին....

Բայց ինչ անեմ. ինքն կենանք յուսահատական
է, ինքն 1887 թիւը տխուր, յուսահատական էր,
—բնական է որ ֆելիետոնիստը գտնվի նոյն ան-
միտութեան տրամադրութեան տակ:

Որ կողմ և նայէք.—ամեն տեղ կը հանդիպէք
տխրութիւն, յուսահատութիւն, ապատիւ, դժգո-
հութիւն, անտարբերութիւն, կենսիցի գլուխը,
ամեն տեղից կը լսէք իսկ ու վախ, կը լսէք
կենսիցի դժուարութեան վրա գանգաւ....

Կարելի է միթէ պահանջել ֆելիետոնիստից որ
նա ուրախ լինի, երբ բոլորը, ամբողջ հասարա-
կութիւնը տխուր է:

Երանի թէ սկսվող 1888 թիւը աւելի ուրախ
լինի և ամենքին աւելի բաղդ բերի....

Դեկտեմբերի 30-ին գերմանացի պրեսիստ Ալ-
ֆրեդ Ռեյզենաուեր տուեց իր առաջին կոնցերտը
Թիֆլիսի քաղաքային թատրոնում Գերմանացի
հասարակական շատ քիչ կար թատրոնում Մեր
հասարակական թատրոնը ոչինչ չէ կարողում ոչ հայերեն,
ոչ էլ ռուսերեն լեզուով, ուրիշ տեղեկություններ
էլ չունի Ռեյզենաուերի պէս մի պրեսիստի մա-
սին, որ այժմ Եւրոպայում առաջնակարգ պիա-
նիստ է համարվում Եւ իրաւ. քանի նա ածում
էր, այնքան հասարակական ուղեւորները ա-
հաւում էր և վերջապէս այդ ուղեւորները իր դա-
մարկանքներն հասաւ, երբ տաղանդաւոր պիա-
նիստը ածեց Բեթովենի «Rondo» և Լիստի փո-
խադրած երեք պիեսները՝ Գոթֆրիտի «Ständchen»
ու «Erlkönig» և Մոցարտի «Don Juan»: Այդ
վերջին պիեսայի մէջ, մանաւանդ, Ռեյզենաուեր
ցոյց տուեց թէ բնութիւնից օժտված է ամեն
յատկութիւններով. նրա ածելու մէջ կայ և ահա-
զին ուժ, և զգացմունք և ածելու քնքշութիւն, և
մատենի անհրաժեշտ արագութիւն: Թէ նրա
fortissimo և թէ pianissimo դարձանքում են ա-
մենքին. պիեսին նրա մատները տակ լսել է տա-
լիս այնպիսի ձայներ, որոնք կարծես յատուկ էլ
չեն պիստին. լսվում է և արփայի, և վիտնչի-
լի ձայները, իսկ երբ նա արտայայտում է որո-
տի ձայնը, հասարակական միջոց լսվում են
այդպիսի բացականչութիւններ. «միթէ կարելի է
պիստից այդպիսի ձայներ հանել...»: Նշանա-
ւորն այն է, որ Ռեյզենաուեր ածում է նորն կա-
տարելութիւններ բոլորովին տարբեր հեղինակու-
թիւնների մի կողմից Զոպֆերի, Գոմանի, իսկ միւս
կողմից Բեթովենի և Լիստի պիեսները: Հրաշա-
լի էր Բեթովենի «Բոնոսոն», երբ պիստիստը ձայն
ձեռքով ածում էր թէ ման, իսկ աջ ձեռքով
դաշնակցում էր: Թիֆլիսում այդ տեսակ ածող
դեռ չէ եղել, կարող ենք այդ վստահութեամբ
ասել, և զարմանալի չէ, որ հասարակութիւնը
դեկտեմբերի 30-ի կոնցերտին ուղեւորված ցոյցեր
արաւ արտիստին և չէր ուզում հեռանալ թատ-
րոնի դահլիճից: Ռեյզենաուեր պրոգրամայից զուրս
ածեց Զոպֆերի մի պիես և Լիստի մի բալետ:

Երկուշաբթի օր քաղաքային թատրոնում կա-
յացաւ այս սերօնում առաջին անգամ Վերդիի
«Կիմանդանդե» (Маскарада) օպերայի
ներկայացումը: Ինչ էլ որ ասեն իտալական ե-
րաժշտութեան թշնամիները, այնու ամենայնիւ
մարդ տակի մեծ հրճուանքով է լսում իտալական
գեղեցիկ ներդաշնակ եղանակները, քան թէ Չայ-
կովսկի, Ռուբինշտայնի, կամ Սուլիշովի միայն
գլխացաւ պատճառով հնչւիւնների անվերջանալի
կոտակումը: Օպերայի կատարելը բաւարար
կարելի էր համարել:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՒՐԱՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Վերջին համարեա բոլոր տեղեկութիւնները, ո-
րոնք գալիս են Պոլսից, Կիլիկիայից, Զմիւռնիա-
յից և Թիւրքացի Հայաստանի գաղութներէն, ընդհանրապէս տխուր տպաւորութիւն են թող-
նում: Այդտեղ հայ ժողովրդի թէ անտեսական և
թէ բարոյական ոյժերը քայքայված կերպարանք
են ստացել: Յայտնի է արդէն, որ Հայաստանի
մի քանի կողմերում հացի մեծ պակասութիւնը
շատ նեղ դրութեան մէջ է դրել ժողովրդին, որը
անդադար օգնութիւն է խնդրում թէ տեղական
իշխանութիւնից և թէ Պոլսի հայոց պատրիարքա-
րանից: Ժողովրդին օգնելու համար հարկաւոր
միջոցներ չը կան, և Պոլսի պատրիարքարանը
թիւրքաց կառավարութեանն է դիմում, խնդրելով
օգնութիւն հասցնել աղքատ և ապրուստի կարօտ
ժողովրդին: Սասնի ձմեռը ողբալի դրութեան
մէջ է գցել Զէյթունի հրկիւղեալներին, որոնց օղ-
նելու վրա է դարձրած թէ Պոլսի և թէ սերի-
տեղերի հայերի ուշադրութիւնը, և որոնց անմի-
ջական օգնութիւն չը հասցնելը մեծ թշուառու-
թեան մէջ պէտք է գցի երեկվայ քաջարի, իսկ
այսօր անտուն մնացած Կիլիկիայի դաւաններին:

Թիւրքաց Հայաստանի նկրթական—անտեսական
դրութիւնը ընդհանրապէս տխուր պատկեր է ներ-
կայացնում. մի տեղ տեղական իշխանութեան
անհոգութեան և կեղեքումների շնորհիւ, միւս
տեղ զանազան պատահական արհաւիրքների շը-
նորհիւ, շատ տեղ գիւղացին ուժաթմալ է եղել
վաշխառուների պատճառով, իսկ երկրի ընդհա-
նալոր պայմանները տակի ծանրացնում են նրա

անտեսական դրութիւնը: Թիւրքաց Հայաստանի
հասարակական խնդիրները այժման կերպարան-
քը նոյնպէս ուրախալի չէ: Պատրիարքը հրաժար-
ված է քաղաքական ժողովը համարեա զոյու-
թիւն չունի,— և այդ պատճառով զոյա վերաբե-
րեալ բոլոր գործերը մնում են անորոշ դրութեան
մէջ: Բ. Գուրը ձգձգում է պատրիարքի հրաժա-
րականը և այդ հրաժարականի պատճառ եղող
հարցերի լուծումը, թէ և այդ մասին մի առանձին
յանձնաժողով էլ է կազմված: Պոլսի մէջ տիրա-
պետում է մի անորոշ դրութիւն: Հայաստանի
մէջ այդ տխուր իրողութիւնների պատճառով
սասնականում է պանդխտութիւնը և կրօնական
պրօպագանդան: Հոգևորականութիւնը փոխանակ
այդ երեւոյթների առաջը առնելու, ստիպված է
ակնառան քննելու զանազան առաջնորդական և
հակա-եկեղեցական ցոյցերի, որոնք աւելի են
քայքայում այդ թուլացած կազմը: Եւ այդ բոլ-
րին աւելանում է և այն, որ թէ Պոլսում և թէ
Հայաստանի մէջ սկսում են տեղի ունենալ ձեռ-
բակալութիւններ, ձեռքալիւրում են թէ հոգե-
րական և թէ աշխարհական անձինքը: Այդպիսով
երկրի դրութիւնը աւելի լարվում է և թիւրքաց
հայերը դիմաւորում են նոր տարուն աւելի վատ
պայմանների մէջ, քան թէ անցեալ տարի Եւ
մինչև երբ պէտք է այդպէս շարունակվի:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Նոր տարվայ առիթով շնորհաւորութիւններ
ընդունելով, գերմանացի Վիլհելմ կայսրը այն
համոզումները յայտնեց, որ խաղաղութիւնը չի
խախտվում:

—Վաղարամի պիստ ձանապարհորդում է Եւրո-
պայի մի քանի երկրներում. նորերս նա հասա-
ւորաւր, և ամբողջ իտալական մասում ողոր-
ված կերպով ողջունեց հանձարեղ քաղաքացիներ
գալուստը:

—Պոզնանում այս օրերս սկսվեցաւ ընկնել այն
սօցիալիստների գործը, որոնք մեղադրվում են
գաղտնի ընկերութիւն կազմակերպելու մէջ: Դա-
տի ենթարկվողները մեծ մասը լեհացիներ են: Գու-
րը ընկնում է զանազալ կերպով:

—Անգլիական կառավարութիւնը շարունակում
է արտակարգ միջոցներով կռուել իրանդական
գործիչներին դէմ. նա մտադրութիւն ունի փակել
Իրանդական Հայրենասէրների Միութեան գլխա-
ւոր ճիւղերը, և դրա հետ միասին ոչնչացնել այդ
Միութեան Գուրդին կենտրոնական գործադրիչ
մասնաժողովը:

—Վիեննայից հեռագրում են, որ իբրեւ թէ Աւ-
ստրո-Ունգարիայի կառավարութիւնը վճռել է
պաշտպանել Բերլինի կոնգրեսի վճիռները, և իր
կողմից թող չը տալ, որ այդ դաշնագրի պա-
հանջները խախտվեն:

—Բելգրադից դրում են, որ սերբական այժ-
ման միմտարութիւնն էլ երկար չի մնայ իր
պաշտօնի մէջ: Երբ հերթական ֆինանսական
հարցերը կը լուծվեն, այն ժամանակ, ինչպէս են-
թադրում են սերբական լրագրողները, այս մի-
մտարութիւնն էլ կընկնի, և կընկնի առաջ կը
գալ Գարաշանին, և կը կազմակերպուի նոր միմ-
տարութիւն: Այդպէս է ցանկանում և Միւրան թա-
ղուորը, որի բարեկամութիւնը աւստրիական կա-
ռավարութեան հետ աւելի է ամրապնդվում:

ԻՍԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Wiener med. Presse» բժշկական լրագրում
բժշկագիտ Pins իր յօդուածում ուշադրութիւն է
դարձնում մանկավարժական մի հանգամանքի
վրա, որի վրա մինչև այժմ ոչ մի մանկավարժ
երբեք ուշադրութիւն չէ դարձրել: Երեխաներից
շատերը վերագառնում են շատ անգամ սաստիկ
գլխացաւով, այն պատճառով որ դասի ժա-
մանակ նստած են լինում դասատան առաջին
նստարանի վրա: Որովհետև դասատան առաջին
նստարանի և վարժապետի ամբիօնի ու դաստա-
րանի մէջ սովորաբար շատ փոքր տարածութիւն
կայ, առաջին նստարանի վրա նստած մանուկ-
ները (սովորաբար ամենափոքր հասակի), ստիպ-
ված են ամբողջ դասի ժամանակ զուլճը չափից
դուրս բարձրացնել վարժապետի և դաստա-
րանի վրա նայելու համար: Գուրդը միշտ բարձրացրած
պահելով մանուկների վրի մկանունքները անչափ
լարվում են և դիմի ու վրի այդ անհանգիստ դի-
մարդութեան է դիմացաւ: Այդ պատճառով
Պինս պահանջում է որ տարածութիւնը աշա-
կերտների առաջին նստարանի և վարժապետի
ամբիօնի ու դաստա-րանի մէջ աւելի մեծ լի-
նէր, որպէս զի երեխաները ստիպված չը լինեն
դուլճը անդադար բարձրացնել: Նրա ասելով ա-
ռաջին նստարանից մինչև վարժապետի կանգնած

տեղը և զբաղաւորական տարածութիւնը պէտք է
լինի զոնէ մի սաժէն: Իսկ եթէ դասատան սե-
նեակի փոքրութեան պատճառով այդ անհնարին
է, այն ժամանակ պէտք է բոլորովին ոչնչացնել
ամբիօնը, գրաստանակը աւելի ցածր կանել,
ուրիշ և աշակերտների ետևի նստարանները
համեմատաբար բարձրացնել:

Տիկին Բուսիֆօ, որին պատկանում էին Փարիզի
«Au Printemps» անունը կրող խանութները,
կտակեց 100.000 Փրանկ յօդուած փարիզի մամու-
լի չքաւոր աշխատակիցներին: Նրա կտակի այդ
յօդուածը գրված է հետեւալ կերպով. «Հասնեալ
նալով օգնել մարի մականներին, որոնց գործու-
նէութիւնը փարիզի մամուլի մէջ չէ տուել նրանց
զոյալիւնն ապահով միջոցներ, այլ ընդհակառա-
կըն վերջին աղքատութեանն է հասցրել նրանց,
ևս իմ թողած ժառանգութիւնից յատկացնում
եմ 100.000 Փրանկ և դնում եմ հասարակական
օգնութեան վարչութեան տրամադրութեան տակ:
Ես ցանկանում եմ այդ գումարով օգնել անաշ-
ղակ հրապարակախօսներին»:

Աստրիայի Տրիէստ քաղաքի ձայնաւորների
ժողովը վճռեց խնդրել կառավարութեանը թող
տալ այդին նմանեալներին և մարմինն այրելը
պարտադիր անել, եթէ մահը առաջանայ և
որ և է տարափոխիկ հիւանդութիւնից, սակայն
եթէ հանգուցեալի հիւանդութիւնը տարափոխիկ
չէ եղել, նմանեալի տէրերի ազատ կամքին թող-
նել թաղել կամ այրել մարմինը:

ՄՇԱԿԻ ՀՆՈԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՄՆԱՍՏԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կ. ՊՈԼԻՍ, 29 դեկտեմբերի ձրանիստաց զեւ-
պանը հեռագրով տեղեկութիւն ստացաւ, որ Զէդ-
դէում ջրիտոններին կոտորել են, որտեղ և
սպանված է հիւպատոսը—Հինգլարդի, որ, զեւ-
պան Նելիզով ընդունվեցաւ պալատի մէջ և հա-
ւատացնում էր սուլթանին, որ Ռուսաստանը խա-
ղապարական տրամադրութիւն ունի: Սուլթանը
յայտնեց, որ նոյնպիսի տեղեկութիւններ է ստա-
ցել ինքը և Շաիր-փաշայից. դրա հետ միասին
Սուլթանը յոյս յայտնեց, որ բոլորական հարցը
կը վճարի խաղաղ կերպով:

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 29 դեկտեմբերի Երէկ չինական
նոր դեսպան Սուն-Յզինը գնաց Գաղաթիւս, որտեղ
հանդիպաւ ընդունելութեան ժամանակ, յանձ-
նեց թաղաւոր կայսրին իր հաւատարմաբերը—
Պետական խորհրդին ներկայացրած է վերջնական
խնդրագրութեամբ մետաղաքանակաւ կանխադրու-
թիւնը: «Новое Время» լրագիրը լսել է, որ ֆի-
նանսների միմտարութեան կառավարիչ Վիլնե-
գրաւսկի հաստատվեց ֆինանսների միմտարի
կոյման մէջ: «Биржевые Вѣдомости» լրագիրը
հաղորդում է, որ 1888 թվ. փետրուարի ժամկետի
մէջ արուած խնդրագրութիւնը հասնում է մոտա-
ւորապէս մինչև 20 միլիոն, որից մօտ 8 միլիոնը
ընկնում է ծովային և պատերազմական վարչու-
թիւնների վրա: «С. Петербургская Вѣдомости»
լրագիրը հերքում է այն լուրը, որ իբրեւ թէ հրեա-
կան յանձնաժողովը աւարտել է իր պարագմուն-
քները: Այդ լրագրի խօսքերին յանդիմ, յանձնա-
ժողովը դեռ շարունակում է այդ հարցի վերաբե-
րութեամբ նկրթի հաւաքել և դեռ նորեւորում,
մի վիճի այլոց, հրեաների ընտելութեան զանազան
քաղաքներից էկսպերտ-աւարները հրաբերեց, մի
քանի հարցեր պարզելու համար: Նշեն լրագիրը
հաղորդում է, որ ֆինանսների միմտարութեան
մէջ տարիքային բաժանմունք հիմնելու հարցը,
նոր դիւտարութիւնների պատճառով, յետագայում
է առ ժամանակի «Новости» լրագիրը հաղորդում
է, որ 1888 թվ. ինչպէս և Բուկարայում
բացվելու են պետական բանկի բաժիններ, և որ
աւատական Բուկարայի կը մանի մաքսային ընդ-
հանուր չըլանի մէջ, որով մեր առևտուրը առա-
ւելութիւն կը ստանայ անդլիականի և գերմանա-
կանի առաջ: Ենթադրութիւն կայ աւելի լաւաց-
նելու Անդլիական երկրի հաղորդակցութեան
ձանապարհները:

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 30 դեկտեմբերի Երէկ տեղի ու-
նեցաւ դիտութիւնների ձեմարանի հանդիսաւոր
ժողովը, որին ներկայ էին Մեծ Իշխան Կոնստան-
տին Կոնստանտինովիչ, Պետերբուրգի և Կիևի մի-
տրօպոլիտները, Վարչապետը արքեպիսկոպոսը, ժո-
ղովրդական լուսաւորութեան և հաղորդակցութեան
ձանապարհների միմտարները և շատ ուրիշ պատ-
ւաւոր անձինք: Հաշիւը կարգադրուց յետոյ, կարգա-
վեցան այն անձանց անունները, որոնք ընտրված
են պատուաւոր անդամ և թղթակցի անդամ Մեծ
Իշխան Կոնստանտին Կոնստանտինովիչ ընդունեց
պատուաւոր անդամի կոչումը, պատուաւոր անդամ
ընտրվեցաւ կոմս Կելիգրինսկի, իսկ թղթակցի ան-
դամներ ընտրվեցան անտառային ինտարտուտի
պրօֆեսոր Բոբոյնի, պրօֆեսոր Լէր, Սոսկոյի
համալսարանի պրօֆեսոր Չուգոյի, և մի քանի
օտարերկրացի պիսնականներ: «Новости» լրա-
գիրը հաղորդում է, որ վճարված է լուսնոսկին
ենթարկել մարաթոնիկի ֆունտի 15 րոպէի ու-
կով: «Биржевые Вѣдомости» լրագիրը հաղոր-
դում է, որ սկզբնական համաձայնութիւն է կա-
յացել այն մասին, որ զանձարանը յետ դնի Ան-
դլիական երկրի կրթութիւնը, վճարելով ակցիո-
ներներին 194 րոպէի իւրաքանչիւր ակցիայի հա-
մար:

ՓԱՐԻԶ, 30 դեկտեմբերի: Երէկ սկսվեց ժողով-
ների նոր նստադրվանը. պատգամաւորների ժողո-
վի նախագահ ընտրվեց նորից Ֆուկէ:

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 30 դեկտեմբերի: Պետական խոր-
հուրդը վճռեց, նախալին վաւերանիւթերից ակ-
ցիո վերցնել յոնվարի 15-ից հետեւալ կերպով.
թեթիւ իւրանութիւնից 40 կօպէկ, և ծանր իւրա-
նութիւնից—30 կօպէկ իւրաքանչիւր պուդին,
մաքսատները պէտք է վերցնեն ցնդող իւղից,
որ կօչվում է պետութեան, կերօսիւնից, ֆօտօդե-
նից, գաղաղիւնից, բնիկիւնից, և մաքրած նաւթից
1 րոպէի օսկով իւրաքանչիւր պուդին. պարաֆի-
նային իւղից մեքենաները իւղելու համար 70 կօ-
պէկ օսկով իւրաքանչիւր պուդին:

ԲԵԼԳԻԱ, 30 դեկտեմբերի: Սօֆիայից եկած
լուրերին նայելով, այնտեղ բացված է մի դաւա-
դրութիւն Կորուրեան պրինցի դէմ. դանկաւ են
պրօպագանդաներ, որոնցով ժողովուրդը ապս-
տամբութեան է հրաւիրվում:

Կ. ՊՈԼԻՍ, 30 դեկտեմբերի: Պատասխանելով
կոմս Մոնտեքելլի հարցմունքին, Բ. Գուրը յայտ-
նեց, որ Զէդդէի մէջ տեղի ունեցած սպանու-
թիւնների մասին իրան ոչինչ յայտնի չէ:

ԲԵՐԼԻՆ, 30 դեկտեմբերի: Այստեղ ստացած
մասնաւոր հեռագրիւններին նայելով՝ Ֆրանսիական
հիւպատոս Լուսաւայո սպանված է Զէդդէի մէջ,
իսկ ուրիշ տեղեկութիւններին նայելով՝ Վարնա-
յում: Զէդդէի մէջ սպանված են նոյնպէս մի
քանի մարդիկ, որոնք զանկում էին Ֆրանսիայի
հովանաւորութեան ներքոյ:

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 31 դեկտեմբերի: Թաղաւոր կայս-
րը խիստ յանդիմանութիւն յայտնեց 1-ին հետեւալ
գորարածին հրամանատար, զենեքաւաղիւստանտ
իշխան Բարկլայ դէ-Տօլլը Վէյմարին, որեւի ինք-
նակամ բացատրութեան և երբեք անգամ այդ օ-
րէնքի խախտմանը նպաստելու համար: Այսօր
հրատարակված է պետական երևուածքի ցուցակը
1888 թվ. համար: Պետական սովորական եկա-
մուտները հաշուած են 851,767,628 ր., սովորա-
կան ծախսերը 851,242,423 ր., եկամուտների ա-
ւելույթ 500,000 րուպլուց աւելի է, բացի դրանից
արտակարգ եկամուտներ հաշուած են 33,724,089
ր., իսկ արտակարգ ծախսեր 34,250,100 րուպլ:
«Journal de St. Petersburg», խօսելով նորե-
րումս Բուրգաւոր գործերի փի իշխելու մասին,
նկատում է, որ օրինադրեցութիւնները ցաւակ-
ցաւոր տունում են դէպի օրինադրեցութիւններ,
բայց որ այդպիսի փորձերով չէ կարելի բոլորա-
կան հարցը օրինական հողի վրա դնել. այն ինչ
դա միակ նպատակն է, որիւր պէտք է դիմել թէ
իրան Բոլգարիայի շահերի տեսակէտից և թէ
ընդհանուր հանդատութեան համար:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՐԳԻ ԲՈՐՈՍԱ

Դեկտեմբերի 30-ին

Ուտայ 1 րուպլ	Ընդունի վրա արժէ	2013/16 պէնս
—	Հալաւորի վրա	177 պֆի.
—	Փարիզի վրա	2203/4 տան.
Ռ. Ելի	արժէ	9 > 15
Մաքսային կուպոններ	—	182 > 75
Արժաթ	—	1 > 34
Բոյսային դիվիդենդներ	—	57/8 > 70/8
Պետակ. քանիւ. 5% տոմս 1-ին շրջանի	—	99 > 75
—	—	2-րդ — 97 > 87
—	—	3-րդ — 97 > 62
—	—	4-րդ — 97 > 62
—	—	5-րդ — 97 > 75
—	—	6-րդ —

Նոր 40% փոխաւորութիւն 82 > 37
Արեւելեան 50% փոխաւորութիւն. 1-ին շրջ. 98 > —
— — — — — 2-րդ — 97 > 37
— — — — — 3-րդ — 97 > 37

Ներքին 50% առաջին փոխաւորութիւն. 270 > 50
— — — — — 249 > 50
51/20% րէնտա 103 > —
Ռուկայ րէնտա 194 > 50
Եօթներորդ կոնսօլիդացած փոխաւոր-
ութիւն 164 > 50

Նոր երկրակալային րէնտա 97 > 87
50% գրաւական թղթեր կալուած.
փոխ. կերք. ընդ. 165 > —
Գրաւ. թղ. Արշա. քանիւ 97 > —

51/20% գրաւական թղթեր խնդանի
կալուած քանիւ.

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ի Թ Ի Ն Ե Ր

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՌՐ ՀԻՒՆԴԱՆՈՑ

Բ. Ա. ՆԱԽԱՍԱՐԻՅԱՆՑԻ

(Կուլիս, վարձարձի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր

Ա Ռ Ա Ի Օ Տ Ն Ե Ր Ը

ԲՈՒԿԱՌՎՍԿԻ—10—11 Ժ. ներքին, երեկայոց և կանանց ց.

ԿԻՆ-ԲԺԻԶԿԻ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆՑ 11—12 Ժ. կանանց և երեկայոց ց.

ԲԵՆԿԵՎՍԿԻ—11—12 Ժ. անհատներին, կոկորդի, սիֆիլիսի և առաւելների ց.

Ա. ԳՈՐԻՎՈ—12—1 Ժ. աչքի, ներքին և մանկական ց.

ԱՐՏԵՄԻԿ—12—1 Ժ. երեքշաբթի և ուրբաթ, կանանց ց.

ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—12—1 Ժ. ներքին և երեկայոց ց. ամեն օր, բացի երեքշաբթի և ուրբաթ.

ԵՐԵՎԱՆԵՐԸ

ՉԱԵՎՍԿԻ—5—7 Ժ. ջրային ց. և էլէկտրո-տեղադրմ.

ՓՈՒԿԻՆԵԱՆ—6—7 Ժ. ներքին և երեկայոց ց.

Հիւանդանոցում է մահ կա բարձուհի Մ. Օ. Ղ. Ե.

ՎՃԱՐ—50 Կ. Համալսարանի (կոնսիլիումի) համար համաձայնութեամբ: Մշտա-

կան անկողիններ.

Հիւանդանոցի փոխ-վերատեսուչ ԲՈՒԿԱՌՎՍԿԻ

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ՀՈԳԵՌՈՐ ԳՐՈՑԻ Հոգաբարձական խորհրդարանի մէջ յուն-վար ամսի 13-ին 1888 ամի, երեկոյան 8 ժամին, կը լինի աճուրդ (առանց կրկնաձը-դի) կապալով տալու նորահաւոյց 18 կրպակներ իրանց նկուղներով, որոնք գտնվում են III Ալէքսանդրեան թաղում, Կուլիսի փողոցում: Պայմանաթուղթը կարելի է կար-գալ հոգաբարձական զիւանդանոցի մէջ ամեն օր, բացի կիրակի և տօն օրերից ա-ռաւօտեան 10—12 ժամ:

Հոգաբարձու Մ. Թամազեանց

3—3

ՄԻ ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ, որ եղել է աշակերտ Էջմիածնի Գեորգեան ճեմարանում, ՅԱՆԿԱՆՈՒՄ Ե. ՈՐ ԵՒ ԻՑԻ ԳՈՐԾ ՈՒՆԵՆԱԼ ԳՐԱՆԵՆԱԿՆԵՐՈՒՄ ԿՈՒ ՆԱՆՈՒԹԵՐՈՒՄ: Յանկացողները իրանց հա-ցէն կարող են թողնել «Մշակի» խմբագրատանը

3—5

Արդէն ծախվում են կատարելագործված, ապրտակ բոցով, անվտանգ

ՇՎԵԴԱԿԱՆ ԼՈՒՑԿԻՆԵՐԸ

ԱՄԵՆԱԵԺԱՆ ԳՆՈՎ:

Մեծ քանակութեամբ առնողներին ՆՇԱՆԱՌՐ ԶԻՋՈՒՄՆ ԿԸ ԼԻՆԻ:

Գործարան Գ. Ա. ՏԵՐ-ԱՍՏՆՈՐԵԱՆԻՑ Ը ընկերութեան, Թիֆլիսում, ՎԵՐԱ կոչված

թաղում:

11—50

ԲԺԻՇԿ ԳՐԵՕԲՐԱԺԵՆՍԿԻ

Բժշկում է էլէկտրականութեամբ, ֆարադեյական և զարկանական հո-սանքով՝ ձեռքերի և ոտքերի անդամալուծութիւնը, ջրային հիւանդութիւնները, բեղ-մատիկ, կոնտրակտուրա (ջրերի բռնվելը), նոյնպէս կոյրերին, խուլներին և համբերին անդամալուծութիւնները:

Բացի սրանից բժշկում է կանացի և սիֆիլիտական հիւանդութիւնները: Ընդունելութիւնը ամեն օր, առաւօտեան 9 ժամից մինչև 12 և երեկոյան 7 ժամից մինչև 8: Վարձարձի կայա Նաբեբեճեանյա, Տէր-Օհանեսովի տանը: Ձե 5.

4—4 (Շ. Հ.)

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET COM.
ՖՐԱՆՍԻՍԿԱՆ ՆԱԽԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ն. ՊԱԿԵ ԵՒ ԸՆԿ.

Կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԵԻԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ.

Չորեքշաբթի, յունվարի 7-ին, ԱՆԱՏՈԼԻԱ (ANATOLIE) շոգենաւը, նաւա-պետ ԲՕՇԵԼ (BOSCHEL) դուրս կը գնայ Բաթումից դէպի Տրապիզոն, Օրդու, Սամսոն, Կ. Պոլիս և Մարսէյ: Տեղեկութիւններին մասին պէտք է դիմել ընկերութեան գործակալներին: Բաթումում պ. Գարանիսին և Թիֆլիսում պ. Բէնիմին, նախկին Արժ-րունի գալլերէում, Ձե 103.

4—4

„ԱՐԱՐԱՏ“

ԱՄՍԱԳԻ ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՊԱՏՄԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ, ԲԱՐՈՑԱԿԱՆ ԵՒ ԱՋԳԱՅԻՆ
Տարեկան բաժանորդագինը՝ Ռուսաստանում 4 ր., Թիւրքիայում, Պարսկաստանում
և Եւրոպայում 5 ր., Հնդկաստանում և Նիզպոտում 6 ր.:
Հասցէն, Եչմիազին, տիպոգ. կոմիտէ. (Ս. Էջմիածին, Տպարանական խողով):

2—2

ՎԷՌՆԻՃԻ, ԶՄՈՒՌԻ ԵՒ ՓԱՅԼԱՆԵՐԿԻ

ԿՈՎԿԱՍԻ ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ

Սրանով պատու ունի յայտնելու պ. պ. առևտրականներին և վեռնիճի (լակ), զմուռի և փայլաների (պոլիտուր) գործածողներին, որ ունի յիշեալ ապրանքների բոլոր տեսակները, որոնք յետ չեն մնում միւս գործարաններից, ինչպէս իրանց մատչե-լի գնով, այնպէս էլ իրանց լաւ յատկութեամբ: Պատուէրները ընդունվում են կատար-վում են անմիջապէս:

ԱՊՐԱՆԵՐՆԵՐԻ ԳԱՐՍԵԼԸ ԵՒ ԿԱՊԵԼ ԿԱՍԱՐՎՈՒՄ ԵՒ ԱՄԵՆԱՑՆ ԽՆԱՄԲՈՎ ԳՈՐԾԱ-ՐԱՆԱՊԵՏԻ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՀՍՎՈՂՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԲՈՑ: Մանրամասն պայմանները նշանակ-ված են պրէյս-կուրսանտի մէջ, որը տրվում է ուղարկվում է ձրիաբար: Օտարաքաղա-քացիների պահանջները կատարվում են ամենայն ճշգրտութեամբ և անյապաղ: Գործարանը և պահեստը գտնվում են Նիզպոտից փողոցի վրա, տուն Զիթախանի, Ձե 25:

Հասցէն, Թիֆլիս, Самуилъ Леонтьевичу Ходорскому.

5—20 (Շ)

ԱՋԳ ՇԵՐԱՄԱՊԱՀՆԵՐԻՆ

ԼԵՐԻՍԷ շուտով ստանալու է Պատեթորի սխտեմայով «Յէլիւէր» անուանված ՇԵՐԱ-ՄԻ ՍԵՐՄԵՐԻ բաւական նշանաւոր քանակութիւն, թէ ֆրանսիական և թէ իտալա-կան առաջնակարգ ֆիրմաներից: Դախվելու են 1 ռուբլիով գոյտնիկը, կամ 80 ռուբ-լիով ֆունտը:

ԲՕԺՕԺՆԵՐ ԵՒ ՍԵՐՄԵՐ տեսնելու համար պէտք է դիմել՝ Միքայէլեան կամուրջ, խանութ Ձե 12, Թիֆլիսում:

3—3

ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ ՎԱՐՁՈՎ ԵՒ ՏՐՎՈՒՄ ՄԻ ԿՐՊԱԿ
լաւ տեղում, ելիզավետինսկայա և Բեռնովսկայա փողոցների անկիւնում, Ձե 66.

2—2

ԲԱՅՎԱՆ ԵՒ ԱՌԱՋԻԿԱՑ 1888 ԹՈՒԱԿԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

„ԱՂԲԻԻ“

Մ Ի Ա Մ Ս Ե Ա Ց Պ Ա Տ Կ Ե Ր Ա Ջ Ա Ր Դ Հ Ա Ն Դ Ե Ս

ԵՐԵՎԱՆԵՐԻ ԵՒ ԳԱՍՏԻԱՐԱԿՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

(Վեցերորդ տարի)

Առաջիկայ 1888 թ. դիտաւորութիւն կայ խիստ ընդարձակել «ԱՂԲԻԻ» ր. բաժինը, իսկ ա. բաժինը պիտի աշխատենք, պահպանելով ամապրի բուն նպատակն ու ուղղութիւնը, դարձնել մի պատկերազարդ հանդէս փոխարինող շքեղ հրատարակութիւն:

«ԱՂԲԻԻ» 1888 թ. I պրէմիան՝ ՅԻՍՈՒՍԻ ԵՒ ՄՈՂԵՐԻ ԵՐԿՐՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԷՖԻԿ-տօր օլեոգրաֆիա, արդէն թէ Թիֆլիսում և թէ դաւաճանքում մի-մի օրինակ կան ի յոյց բաժա-նորդներին: Այս պատկերը կարող է ամենաշքեղ հիւրասնանակները դարձաւոր պատկերները մէկը լինել: 1888 «ԱՂԲԻԻ» բաժանորդ գրվողը հէնց իսկոյն կրտսանայ այդ պրէմիան բաժանորդ գը-վելուն պէս:

«ԱՂԲԻԻ» 1888 թ. II պրէմիան մեր տարանդաւոր նկարիչ Գ. Բաշինջաղեանի յայտնի «ԱՂԲԱՄԱՐԱՑ ԵՐԱԿԱՆ» վիճակ կը գցվի «Աղբիւր» բաժանորդներին մէջ սեպտեմբեր ամսին, ներ-կայութեամբ Թիֆլիսում գտնուող բաժանորդներին և հետաքրքրվողներին: «Աղբիւր» տա-նող բաժանորդը, եթէ կամենայ կարող է այն թողնել խմբագրութեան և ստանալ 100 ռուբլի:

ԲՈՎԱՆԳՐՈՒԹԻՒՆ: Մասն առաջին. 1) Վէպեր, մանրավէպեր, դրոյցներ, առակներ, հեքիաթ-ներ, ճանապարհորդութիւններ, կենսագրութիւններ: 2) Բանաստեղծութիւններ: 3) Գիտութիւն և արուեստ: 4) Հետաքրքիր տեղեկութիւններ: 5) Այլ և այլ: 6) Չ ու ա ռ ճ ա լ ի թ: 6) Մանկական, ֆրէ-ս-բէլեան, չախմատի և այլ խաղեր Բերուաներ, թարգմանական խաղերներ: Անկղծաներ, հանրուկներ, շուտասեղաններ: 7) Երգեր՝ ձայնագրած (նոտաներով): Մասն երկրորդ. 8) Կրթութեան և դաստիա-րակութեան վերաբերեալ յօդուածներ և տեղեկութիւններ: 9) Առաջարկութիւններ, խորհուրդներ: 10) Մատենախօսութիւն և նոր գրքեր: 11) Խառն լուրեր: 12) Պատասխաններ, յայտարարութիւն-ներ:

«ԱՂԲԻԻ» տարեկան բաժանորդագինը 3 ր. է, պրէմիաների ծրարի համար պէտք է ուղար-կել 3 հատ 7 Կ. մարկաներ: Ապաւիկ ոչ որեց չէ ընդունվում:

Հասցէն՝ Тифлисъ, Редакция „Агбура“ իսկ արտասահմանից՝ Tiflis, Rédac- tion du journal „Agbur“.

3—3

Խմբագիր-Հրատարակիչ ՏԻԳՐԱՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

1888 թ. ին

(Ե Օ Թ Ե Ր Ո Ր Դ Տ Ա Ր Ի)

ԱՐՁԱԳԱՆՔ

ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԸ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԻ ՄԻ ԵՒ ՆՈՑՆ ԴԻՐԳՈՎ ԵՒ ՀԵՏԵՆԵԱԼ ՊՐՈԳՐԱՄԱՑՈՎ
I. Տեղեկութիւններ կառավարութեան դործողութիւնների և օրէնսդրական միջոցների մասին—
II. Առաջնորդող յօդուածներ հասարակական կեանքի նշանաւոր հարցերի վերաբերութեամբ—III. Թղթակցութիւններ հայաքանակ տեղերից, ընդհանուր տեսութիւն հայ և օտար լրագրողների տեղեկու-թիւնների և կարծիքների—IV. Տնտեսական և առևտրական հարցերի քննադատութիւն—V. Յօ-դուածներ ժողովրդական կրթութեան վերաբերութեամբ—VI. Արտաքին տեսութիւն, յօ-դուածներ և տեղեկութիւններ արտասահմանեան հասարակական և քաղաքական կեանքի նշանաւոր անցքերի մասին—VII. Կրթական և մատենախօսութիւն—VIII. Ֆէլիտօն—IX. Չանաղան լուրեր—
—X. Գայտարարութիւններ:

«Արձագանք» 1888 թ. կաշխատակցին բոլոր ներկայ աշխատակիցները:
Տարեկան բաժանորդագինն է 5 ռուբլի: Կէս տարվանը 3 ռուբլի:
Թիֆլիսում ստորագրութիւն ընդունվում է խմբագրատանը և «Կենտրոնական գրախճառաւո-ցում»:
Օտարաքաղաքացի դիմում են Тифлисъ, въ редакцію «Арцаганъ». արտասահմանից՝ Tiflis, Rédaction du journal armenien «Ardzagang»:
Ապաւիկ բաժանորդագրութիւն չէ ընդունվում:

Խմբագիր-Հրատարակիչ ԱՐԳՐԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ЗУБНЫЯ СРЕДСТВА А. ШТЕХЕРЬ
ПОДОЛЬСКІЯ ЗУБНЫЯ КАПЛИ
КОРОБКА 50 И 80 К.
ГИГИЕНИЧЕСКІЙ КОКАИНОВЫЙ
ЗУБНОЙ ЭЛИКСИРЪ
БОЛЬШАЯ ФЛАКОНЪ 80 К.
ГИГИЕНИЧЕСКІЙ ЗУБН. ПОРОШОКЪ
КОРОБКА 30 К.
СКЛАДЪ ВО ВСЯХЪ АПТЕКАХЪ И АПТЕК. МАГАЗ.

ՊՐՈՎԻԶՈՐ Ա. ՇՏԻՆԻՐԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ
ԱՍԱՄԵՐԻ ՅԱԻ ԵՒ ՓԶԱՆԱԼՈՒ ԴԷՄ
ՊՐՈՎԵՆԱՆ ԱՍԱՄԵՐԻՆ, ԿԱԹԻՆԵՐ 80 ԿՈՊ.
ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՈՎԱՑԻՆԵԱՆ ԱՍԱՄԵՐԻՆ ԷԼԻԿ-
ՄԻ 80 ԿՈՊ.
ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԱՍԱՄԵՐԻՆ ՓՈՇԻ 30 ԿՈՊ.

ԳԼԻՍԻՈՐ ՊԱՀԵՍ. ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ Կովկասեան դեղաւաճառատան, և պ. պ. Շահպարտեանցի, Մակկերի, Սէնյիփօսկու և Ազմուրովի դեղատներում: ԲԱԳՈՒԻ մէջ՝ Բէկկերի մօտ, ԳՈՒԹԱՑՈՒՄ՝ Կօհօշեվի մօտ, ՍՏԱՎՐՈՊՈԼԻՍ Բրօնիցկու մօտ և ԵՎԱ-ՏԵՐԻՆՕՒՐՈՒՄ:

(Հ.)

ВЫСОЧАЙШЕ Утвержденное Кавказское Товарищество торговли аптекарскими товарами
въ Тифлисѣ (Графская ул., домъ бывш. Шабурова).
ԲԱՐՁՐԱԳՈՑ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԴԵՂԱՍՏԻՆ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ԵՒ ԲԱԳՈՒԻ ՄԻՋ:

ՀԱՆՔԱՑԻՆ ԶՐԵՐ, Կովկասեան և արտասահմանեան, այս դարձանք շիշերի մէջ նոր անվա-ծեցին ԵՒ ՄԻՋԱՏՆԵՐԻՑ ՊԱՀՊԱՆՈՐ, ՄԻՋՈՑՆԵՐ, Նախալին, քաղաք, ցեղ ոչնչացնող հե-ղուկ, Պարսկական և Գալմաթիայի փոշի, և Բուրբիլ անթիւմ կոչված բոյսը:
ՕՐԸ ՄԱՐԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ պրոֆեսոր ԿԵՏՏԱՐԱՑԻ, կարբոլաքրած փոշի երկաթի արձատուով, որպէս ամենալաւ միջոց անմաքրութեան տեղերը խտակելու համար, կարբոլեան թթուաւ, մաքրված և չը մաքրված տեսակից, խորային կիր, ծծումբ, կրկաթի արձատու և Մարգարեցի կրկնաթթու:

79—100 (Հ.)

საქართველოს ჟურნალი

საქართველოს ჟურნალი

საქართველოს ჟურნალი, სპეციალური გამოცემა № 19.

1—2

ОТКРЫТА ПОДПИСКА

На грузинскую ежедневную литературно-политическую газету

„ИВЕРИЯ“

Газета будет выходить ежедневно, кроме дней, непосредственно следующих за воскресными и праздничными днями.

Подписка на 12 месяцев	Подписка на 6 месяцев
11 р. — к.	6 р. — к.
10 р. — к.	5 р. — к.
9 р. — к.	4 р. — к.
8 р. — к.	3 р. — к.
7 р. — к.	2 р. — к.
6 р. — к.	1 р. — к.

За границу на год 17 руб., на полгода 9 руб. 50 коп. За перемѣну адресов уплачивается: иногородного на иногородный—40 коп., городского на иногородный—1 руб. Подписка принимается не иначе как с первого числа каждого месяца. Подписка и объявления принимаются в Тифлисе, в помещении редакції на Ново-Бегутовской улицѣ в домѣ Зубалова № 9, в Кутаисѣ—в книжномъ магазинѣ бр. Чиладзе; в Батумѣ—у М. Натадзе. Иногородные обращаются съ требованиями: Тифлисе. В редакцію газеты „ИВЕРИЯ“

Редакторъ-издатель князь Илья Чавчавадзе.

3—3

Годъ XXIV

Объ изданіи въ 1888 году

ИЛЛЮСТРИРОВАННАГО ЖУРНАЛА

СЕМЕЙНЫЕ ВЕЧЕРА.

Журналъ этотъ состоитъ подъ Высочайшимъ покровительствомъ Государыни Императрицы Маріи Феодоровны. Рекомендованъ Ученымъ Комитетомъ Министерства Народнаго Просвѣщенія—для гимназій, уѣздныхъ училищъ, городскихъ и народныхъ школъ, состоящихъ при IV отд. Собств. ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА Канцеляріи; Учебнымъ Комитетомъ для чтенія воспитанницамъ женскихъ учебныхъ заведеній Императрицы Маріи; Духовно-Учебнымъ Управленіемъ рекомендованъ начальствомъ духовныхъ семинарій и училищъ и Главнымъ Управленіемъ военно-учебныхъ заведеній рекомендованъ для библиотекъ военныхъ гимназій и прогимназій,—какъ изданіе, представляющее обильный матеріалъ для выбора статей, пригодныхъ для чтенія воспитанниковъ.

Статьи будутъ тщательно распределяться такимъ образомъ, чтобы первый отдѣлъ изданія, состоящій изъ 12 книгъ, украшенныхъ картинами, распадался на двѣ половины, изъ которыхъ первая составила-бы вполне пригодное чтеніе для дѣтей отъ 8 до 14 лѣтъ, а вторая—для дѣтей отъ 5 до 8 лѣтъ. Другой-же отдѣлъ заключалъ-бы въ себѣ, по преимуществу, статьи приспособленныя для семейнаго чтенія такъ, чтобы всѣ члены семьи нашли въ этомъ отдѣлѣ вещи, которыя прочли-бы съ одинаковымъ интересомъ и пользою.

При отдѣлѣ семейнаго чтенія будутъ разсылаемы приложенія рисунковъ новѣйшихъ рукодѣлій, а при отдѣлѣ для дѣтей—рисунки техническихъ искусствъ и различные игры и занятія, а также награды подписчикамъ, приславшимъ определенное редакціей количество задачъ и рѣшеній.

Награды будутъ состоять изъ сочиненій лучшихъ авторовъ, какъ русскихъ такъ и иностранныхъ.

Кромѣ того, всѣмъ подписчикамъ на оба отдѣла «Семейныхъ Вечеровъ» будетъ разослана въ концѣ года ПРЕМІЯ.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА:

Полный журналъ (12 книжекъ)	Безъ дост.	Съ дост.
10 р.	11 р.	
Отдѣлъ для дѣтей (12 книжекъ)	5 р.	5 р. 50 к.
Отдѣлъ семейнаго чтенія и юношества (12 кн.)	5 р.	5 р. 50 к.

Для всѣхъ учебныхъ заведеній подписавшихся на полный журналъ и обращающихся прямо въ редакцію, уступается 1 руб.

Для земскихъ школъ, подписавшихся не менѣе какъ на 25 полныхъ экз., уступается 2 руб.

Разсрочка допускается: для лицъ служащихъ въ казенныхъ учрежденіяхъ, за ручательствомъ г.г. казначеевъ, для воспитательныхъ и учебныхъ заведеній, за ручательствомъ ихъ начальствъ. А для прочихъ подписчиковъ—по соглашенію съ редакціей.

Разсрочка допускается по третьямъ не иначе, какъ по соглашенію съ редакціей.

Подписка принимается: въ редакцію журнала «Семейные Вечера», С.-Петербургъ, Пушкинская (Новая) ул., № 17, кв. 5.

Редакторъ-издательница С. Кашпирева.

3—3

Открыта подписка на газету

„ТИФЛИССКІЙ ЛИСТОКЪ“

на 1888 годъ.

Успѣхъ „Тифлискаго Листка“ въ первый годъ изданія его нами побудилъ насъ значительно увеличить форматъ газеты.

Несмотря на увеличеніе формата газеты до размѣровъ настоящаго номера, сопряженное съ большими расходами, цѣну на газету мы оставляемъ прежнюю.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА

Съ доставкой в Тифлисе.	Съ пересылкою для иногородныхъ.
3 р.	5 р.

Подписка и объявленія принимаются исключительно въ конторѣ редакціи „Тифлискаго Листка“, на Баятинской улицѣ, д. Ротинава.

1—2

ОТКРЫТА ПОДПИСКА

на 1888 годъ

на издающуюся въ Ставрополѣ (Кавказскомъ) общественно-литературную газету

„СѢВЕРНЫЙ КАВКАЗЪ“

посвященную нуждамъ Сѣвернаго Кавказа и выходящую два раза въ недѣлю

IV годъ изданія

Посвящая свои столбцы выясненію нуждъ края, названіе котораго носитъ газета, редакція въ тоже время даетъ въ сжатомъ видѣ свѣдѣнія о всемъ Кавказѣ, о внутренней жизни Россіи и жизни иностранныхъ государствъ. Для этой цѣли помѣщаются телеграммы „Сѣвернаго телеграфнаго агентства“ и существуютъ отдѣлы: „По Кавказу“, „По Россіи“ и „Изъ за границы“; причемъ на отдѣлѣ „По Кавказу“ будетъ обращено особое вниманіе редакціи.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА:

Безъ доставки и пересылки:	Съ доставкой и пересылкой:
На годъ . . . 4 р. 50 к.	На годъ . . . 5 р. 50 к.
— полгода . . . 2 „ 50 „	— полгода . . . 3 „ — „
— 3 мѣсяца . . . 1 „ 50 „	— 3 мѣсяца . . . 1 „ 75 „

Суммы менѣе рубля можно выслать марками. Допускается разсрочка платежа—по соглашенію съ редакціей.

Адресъ редакціи: г. Ставрополь-Кавказскій, домъ Салмина.

Редакторъ-Издатель Д. И. Евсѣевъ.

3—3

ПОДПИСКА

на 1888 годъ

НА БОЛЬШУЮ ЕЖЕДНЕВНУЮ, ПОЛИТИЧЕСКУЮ, ОБЩЕСТВЕННУЮ И ЛИТЕРАТУРНУЮ ГАЗЕТУ

„РУССКІЙ КУРЬЕРЪ“

ГОДЪ ДЕВЯТЫЙ.

„Русскій Курьеръ“ выходитъ ежедневно въ форматѣ большихъ газетъ по слѣдующей программѣ:

I. Постановленія и распоряженія правительства.—II. Обзоръ политическихъ событій и общественной жизни; обсужденіе „вопросовъ дня“.—III. Хроника: извѣстія—придворныя, военные, научныя, литературныя, художественныя, театральныя, музыкальныя, торговля и др. Биографіи и некрологи.—IV. Телеграммы.—V. Московскій дневникъ.—VI. Мѣсяцъ русской и иностранной печати по текущимъ вопросамъ.—VII. Жизнь Россіи: народное образованіе, земство, городское и крестьянское самоуправленіе, промышленность и торговля; корреспонденція изъ Россіи; извѣстія изъ журналовъ и газетъ.—VIII. Иностранная извѣстія; корреспонденція изъ за границы; извѣстія изъ иностранныхъ газетъ.—IX. Литературный отдѣлъ: романы, повѣсти, очерки, рассказы, сцены, стихотворенія.—X. Фельетонъ. Обзоръ явленій внутренней жизни; литературная хроника; обзоръ журналовъ; историческія листки; научная хроника; хроника заграничной жизни; театр и музыка.—XI. Критико-біографическій отдѣлъ: статьи по разнымъ отраслямъ наукъ, искусствъ и промышленности.—XII. Судебная хроника: судебные процессы.—XIII. Разныя извѣстія, случаи, анекдоты и проч.—XIV. Справочный отдѣлъ: свѣдѣнія—биржевыя, желѣзнодорожныя, театральныя и отвѣты редакціи.—XV. Объявленія.

УСЛОВІЯ ПОДПИСКИ:

Съ доставкой въ Москвѣ:	Съ пересылкою во всѣ города:	За границу:
На годъ . . . 9 р. — к.	На годъ . . . 10 р. — к.	На годъ . . . 20 р. — к.
„ 6 мѣс. . . 5 „ — „	„ 6 мѣс. . . 6 „ — „	„ 6 мѣс. . . 12 „ — „
„ 3 „ . . . 2 „ 75 „	„ 3 „ . . . 3 „ — „	„ 3 „ . . . 6 „ — „
„ 1 „ . . . 1 „ 10 „	„ 1 „ . . . 1 „ 25 „	„ 1 „ . . . 2 „ 50 „

1. Отдѣльные мѣс. изъ конторы изданія и у разносчиковъ—по 5 к.—2. Подписка принимается съ 1-го по 1-е каждого мѣсяца и не далѣе конца года.—3. Гг. иногородніе, при возобновленіи подписки, благоволятъ прилагать свой печатный адресъ.—4. За перемѣну адреса городского и иногороднаго—30 к. При перемѣнѣ городского на иногородній доплачивается разниця въ цѣнѣ подписки.

ТАРИФЪ НА ОБЪЯВЛЕНІЯ:

За строку петица или за мѣсто, занимаемое ею: на первой страницѣ 20 к. за стр. На четвертой страницѣ 10 к. за стр. 1. За украшенія объявленій взимается прибавка 10%, съ суммъ стоимости объявленій.—2. Доставляемъ значительное количество объявленій дѣлаются уступки.—3. Лицамъ ищущимъ мѣстъ или занятій, Контора „Русск. Кур.“ печатаетъ объявленія со скидкой 30%, а предлагающимъ давать уроки 50% противъ тарифа.—4. За приложеніе объявленій въсомъ не болѣе одного лота взимается по 1/4 к. съ экземпляра, въсомъ въ 2 лота—по 1/2 к., въ 3 лота—по 1 к., въ 4 лота—по 1 1/2 к., въ 5 лотъ—по 1 3/4 к. и т. д.; за объявленія большаго размѣра за складку взимается отдѣльная плата по 1 руб. съ 1,000 экземпляровъ. 5. Объявленія біографическія, рекламныя, объ уничтоженіи довѣренности, о потеряхъ, объ умершихъ, о желаніи давать уроки, о медицинскихъ средствахъ и т. п., принимаются не иначе какъ съ засвидѣтельствованіемъ подлѣжающаго начальства.

Контора изданія открыта по буднямъ отъ 9 до 5 часовъ, а по праздникамъ отъ 10 до 2 ч., редакція-же—отъ 1 до 3 ч.

Редакторъ-Издатель Н. П. Ланинъ.

3—3

Годъ VI.

Въ городѣ Карсѣ.

(КАРСКОЙ ОБЛАСТИ)

Годъ VI.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА

НА ГАЗЕТУ

„КАРСЪ“

НА БУДУЩІЙ 1888 ГОДЪ.

Газета „КАРСЪ“ въ 1888 году будетъ издаваться на тѣхъ-же основаніяхъ, какъ и въ текущемъ году, по той-же программѣ и подѣ тою-же редакціей.

УСЛОВІЯ ПОДПИСКИ: съ доставкой и пересылкою въ годъ три рубля, за четыре мѣсяца одинъ рубль. Подписка принимается въ редакціи газеты „Карсѣ“, куда адресуютъ свои требованія и иногородные.

Газета „Карсѣ“ имѣетъ ближайшею цѣлью всестороннее изученіе Карсской Области и распространеніе въ обществѣ вѣрныхъ и точныхъ свѣдѣній, какъ о нынѣшнемъ ея состояніи, такъ и о мѣропріятіяхъ, направленныхъ къ ея благоустройству.

3—3